

Center RS za poklicno izobraževanje

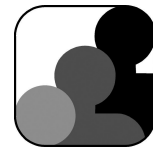
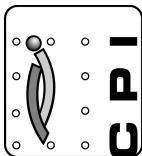
Ob železnici 1B, 1000 Ljubljana

tel.: 01/ 5884 200

faks: 01/ 5422 045

e-pošta: info@cpi.si

<http://www.cpi.si>



**Evropski
Socialni
Sklad**

POROČILO O SPREMLJANJU PRAKTIČNEGA DELA ZAKLJUČNEGA IZPITA

POROČILO ZA ŠOLSKO LETO 2007/2008

*Spremljanje zaključevanja v programih Avtoserviser, Avtokaroserist, Mehatronik operater,
Grafični operater in Frizer*

Besedilo ni jezikovno pregledano!

Januar 2009

Delovna skupina za spremljanje zaključevanja:

Marjana Komprej
Anica Justinek
Darko Hribar
Marija Šibanc
dr. Alenka Turičnik
Breda Zupanc

Avtorica poročila:

Marjana Komprej

S prispevki so sodelovali:

Anica Justinek
Marija Šibanc
Darko Hribar
dr. Alenka Turičnik
Breda Zupanc
Simona Črep

Statistična obdelava podatkov

dr. Jasna Mažgon, Filozofska fakulteta

Interpretacija podatkov:

Simona Knavs

Svetovanje:

Breda Zupanc
Darko Mali
Katja Jeznik
Mag. Tina Klarič

KAZALO VSEBINE

TEORETIČNI DEL	4
1. KONCEPT ZAKLJUČNIH IZPITOV V NOVIH PROGRAMIH SREDNJEGA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA.....	4
2. OPREDELITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNEGA IZPITA.....	6
3. METODOLOGIJA SPREMLJANJA.....	7
3.1. Načrt za izpeljavo aktivnosti spremljanja zaključnega izpita obsega naslednje faze:	7
3.2. Metodologija spremljanja zaključnih izpitov temelji na:.....	8
3.3. Priprava inštrumentarija za spremljanje ZI.....	8
EMPIRIČNI DEL	10
4. EMPIRIČNA ANALIZA PODATKOV ZAKLJUČNEGA IZPITA	10
4.1. Analiza spremljanja zaključnega izpita.....	12
5. ZAKLJUČKI NEPOSREDNEGA SPREMLJANJA ZAKLJUČNEGA IZPITA.....	41
5.1. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Frizer	41
5.2. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Mehatronik operater	50
5.3. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Grafični operater.....	52
5.4. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Avtoserviser	55
5.5. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Avrokaroserist	57
5.6. Zaključni izpit iz Slovenščine.....	59
6. SKLEPNE MISLI.....	65
6.1. Priprave na ZI.....	65
6.2. Potek ZI.....	66
7. PRILOGE.....	69

TEORETIČNI DEL

1. KONCEPT ZAKLJUČNIH IZPITOV V NOVIH PROGRAMIH SREDNJEGA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

Prenovljeni programi srednjega poklicnega izobraževanja, upoštevanje novih evropskih smernic v izobraževanju, pogled v tuje izobraževalne sisteme, povezovanje teoretičnih in praktičnih spoznanj stroke, večja avtonomija šol, ki upošteva specifične izobraževalnih programov, uporaba drugačnih metod in načinov dela z dijaki, zainteresiranost šole, da vodi dijaka k poklicni usposobljenosti in dokončanju izobraževanja, so razlogi, zaradi katerih se je oblikoval nov koncept zaključevanja v izobraževanju.

Zaključni izpit v novih programih obsega dve izpitni enoti:

- pisni in ustni izpit iz slovenščine (italijanščine ali madžarščine na narodnostno dvojezičnem območju) in
- zaključno delo kot izdelek oziroma storitev z zagovorom, v katerem dijaki izkažejo poklicne kompetence.

Zaključni izpit opravljajo vsi dijaki, ne glede na vrsto učne pogodbe (individualna, kolektivna). Zaključni izpit lahko opravljajo dijaki, ki so uspešno opravili vse obveznosti izobraževalnega programa v vseh letnikih.

Ker menimo, da delni zunanji nadzor pozitivno vpliva na kakovost izpitov, je ustanovljena Državna komisija za zaključni izpit (v nadaljevanju DK ZI), ki zaključne izpite vodi, koordinira in spremlja. DK ZI koordinira delo predstavnikov: Ministrstva za šolstvo in šport, Centra RS za poklicno izobraževanje, Zavoda RS za šolstvo, socialnih partnerjev in šol, izvajalk zaključnega izpita.

Zaključni izpiti se opravljajo na šoli, v katero so vpisani dijaki (ki se izobražujejo redno ali izredno) oziroma ki izvajajo ustrezen izobraževalni program.

Ob pisnih izpitih sta navzoča najmanj dva nadzornika, izdelavo izdelka oziroma storitve spremlja mentor, zagovor pa poteka pred šolsko izpitno komisijo, v katero je lahko imenovan član iz vrst delodajalcev.

Ocenjevanje obeh izpitnih enot poteka interno.

Zaključno delo se v skladu z izobraževalnim programom in izpitnim katalogom izvede kot izdelek oziroma storitev in vključuje izkazovanje teoretičnih in praktičnih znanj, konča pa se s strokovnim pogovorom. Teme zaključnega dela naj bodo povezane z lokalnim delovnim okoljem. Zaključno delo se lahko izvaja po projektni metodi dela. Tu dijaki izkažejo

doseganje ciljev iz načrtovanja, izvedbe (izdelave izdelka oziroma opravljanje storitve), vodenja dokumentacije in zagovora. O tem, ali se zaključno delo izvaja skupinsko ali individualno, odloča šolska komisija. Če se izvaja skupinsko, pomeni, da dela vsak dijak v okviru skupne naloge natančno določene naloge, ki jih je mogoče oceniti. Vsi dijaki, ki so vključeni v skupinsko delo, pa morajo poznati skupne cilje.

Zaključno delo lahko obsega največ 50 ur dijakovega dela (to sta dve kreditni točki).

Zaključno delo se izpelje v skladu z izpitnim katalogom, v katerem je opredeljeno:

- ime izpitne enote,
- izpitni cilji,
- izpeljava izpita,
- poklicne kompetence,
- ocenjevanje (področja in merila ocenjevanja) in
- primer zaključnega dela.

Priprave na zaključno delo potekajo v zaključnem letniku med poukom. Posamezna faza zaključnega dela (delovni preizkus) se lahko izvaja tudi pred šolsko izpitno komisijo. Zaključno delo ocenjuje mentor, pri ocenjevanju pa lahko sodelujejo tudi drugi učitelji in strokovni delavci, če tako določi šolska komisija.

Izpiti se ocenjuje z ocenami od 2 do 5 in opisno oceno »ni opravil«. Ocene se pretvorijo v točke. Kandidat opravi zaključni izpit, ko doseže pozitivno oceno pri obeh izpitih zaključnega izpita. Splošni učni uspeh se določi v točkah tako, da se seštejejo ocene izpitov. Vsota se deli s številom izpitov in se zaokroži na eno decimalko. Kandidat, ki doseže najvišje možno število točk, doseže izjemen splošni uspeh.

Glede na to, da je bil Pravilnik o zaključnem izpitu objavljen šele 6. junija 2008 (Uradni list št. 56/2008), ki je prinesel veliko spremembo pri določanju uspeha na zaključnem izpitu in to je, da se uspeh izraža s točkami tako, da se dosežene točke (ocene) seštejejo in se izračuna povprečno število točk zaokroženo na eno decimalko. Ta novost zahteva popolnoma drugačen pristop zbiranja statističnih podatkov. Zato smo v sodelovanju z Državnim izpitnim centrom, ki nam zbira statistične podatke, pristopili k pripravi nove aplikacije, ki bo omogočala zajemanje uspeha v skladu z novim pravilnikom. Ker smo naleteli na kup problemov in težav nam do objave Poročila o spremljanju praktičnega dela zaključnega izpita v šolskem letu 2007/2008 v programih avtoserviser, avtokaroserist, mehatronik operater, grafični operater in frizer ni uspelo zbrati in obdelati statističnih podatkov, zato jih v tem poročilu ne navajamo. Objavljeni bodo v Letnem poročilu o zaključnih izpitih 2008, ki ga bo pripravila novoustanovljena Državna komisija za zaključne izpite.

Breda Zupanc

2. OPREDELITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNEGA IZPITA

Spremljanje zaključevanja dijakov v srednjem poklicnem izobraževanju je bilo v letu 2007/2008 namenjeno programom Avtoserviser, Avtokaroserist, Mehatronik operater, Grafični operater in Frizer v času spomladanskega izpitnega roka.

Poročilo spremljanja želi prikazati potek zaključnega izpita iz zornega kota sodelujočih, tako dijakov, članov šolskih izpitnih komisij za zaključni izpit in mentorjev dijakom na praktičnem usposabljanju z delom, kot tudi z vidika neposrednega spremljanja svetovalcev za posamezna poklicna področja s Centra RS za poklicno izobraževanje (CPI). Opozoriti želi na dobre rešitve in na pomanjkljivosti, ki so se pokazale pri izvedbi.

Pri pripravi orodij za spremljanje nas je zanimalo predvsem naslednje:

- kako so v izbranih programih potekale priprave na zaključni izpit,
- kako je potekal zaključni izpit,
- kakšne so izkušnje in stališča dijakov, članov šolske izpitne komisije in mentorjev dijakom na praktičnem usposabljanju in
- kako ocenjujejo zaključni izpit na osnovi neposrednega spremljanja svetovalci s Centra RS za poklicno izobraževanje za posamezne poklicne skupine na osnovi neposrednega spremljanja izpita.

V spomladanskem roku zaključnega izpita je v večjem delu veljal že nov pravilnik o zaključnem izpitu (Pravilnik o zaključnem izpitu, Ur. l. 56/2008), zato smo opazovali tudi njegovo uveljavljanje pri izpeljavi zaključnega izpita v izbranih programih.

3. METODOLOGIJA SPREMLJANJA

Opredelitev ciljev spremljanja temelji na določitih Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (2006) in na Izhodiščih za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (2001), na novem Pravilniku o zaključnem izpitu (2008) in dokumentih Ministrstva za šolstvo in šport (okrožnice, navodila).

Cilji spremljanja so:

- opazovanje instituta ZI, in sicer o poteku priprav na ZI, o poteku ZI (vsebinsko in organizacijsko) in skladnosti poteka ZI z veljavno zakonodajo,
- vpogled v oceno in samooceno poklicne usposobljenosti dijakov,
- ravni sodelovanja med ŠK ZI, mentorji na PUD in dijaki,
- spremljanje poteka ZI na različnih šolah istega programa na osnovi pripravljenega protokola,
- opazovanje povezave splošnega, strokovnega in praktičnega znanja dijakov na ZI,
- opazovanje novih rešitev izpeljave ZI (povezava med 1. in 2. IE, skupinska naloga ...),
- povzetki analize in spremljanja in morebitnih predlogi za spremembe.

3.1. Načrt za izpeljavo aktivnosti spremljanja zaključnega izpita obsega naslednje faze:

- priprava načrta spremljanja,
- priprava metodologije spremljanja,
- priprava orodij,
- izvedba spremljanja,
- obdelava podatkov,
- analiza in interpretacija pridobljenih podatkov,
- priprava poročila o spremljanju.

Z nami so sodelovale šole, izvajalke naštetih programov:

1. Šolski center Ptuj, Poklicna in tehniška strojna šola
2. Šolski center Ptuj, Poklicna in tehniška elektro šola
3. Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška strojna šola
4. Tehniški šolski center Nova Gorica, Strojna, prometna in lesarska šola
5. Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad
6. Šolski center Celje, Srednja šola za strojništvo in mehatroniko
7. Šolski center Celje, Srednja šola za storitvene dejavnosti in logistiko

8. Srednja šola za oblikovanje Maribor
9. Tehniški šolski center Kranj, Strokovna in poklicna šola
10. Srednja medijska in grafična šola v Ljubljani

3.2. Metodologija spremljanja zaključnih izpitov temelji na:

- odgovorih na vprašalnike za dijake, člane šolskih komisij za zaključni izpit in mentorje dijakom na praktičnem usposabljanju,
- neposrednem spremljanju poteka zaključnega izpita v izbranih programih na osnovi protokola,
- poročilih o neposrednem spremljanju.

3.3. Priprava inštrumentarija za spremljanje ZI

Za spremljanje zaključnega izpita v izbranih programih:

- vprašalniki za dijake, člane šolskih komisij za zaključni izpit in za mentorje dijakom na praktičnem usposabljanju z delom,
- protokol neposrednega spremljanja ZI, ki ga opravi koordinator naloge in vodje področij.

Vprašalniki zajemajo vprašanja odprtega in zaprtega tipa. Neposredno spremljanje zaključnega izpita poteka po protokolu, ki je namenjen zapisu neposredno ob opazovanju poteka ZI in je osnova poročilu vodij posameznih poklicnih področij – ta pa obsega tudi pomembna opažanja o kvaliteti izpeljave ZI.

Protokol je vseboval naslednje kazalnike:

- splošni podatki o programu, kraju, času ZI in o opazovalcu,
- skladnost poteka ZI z novim Pravilnikom o ZI,
- rešitve združitve druge in tretje izpitne enote,
- mnenje opazovalca o tem, kako kandidati obvladujejo poklicne in splošne kompetence, opredeljene v izpitnem katalogu,
- vsebinska presoja zastavljenih vprašanj,
- vključenost IKK pri izdelku/storitvi in zagovoru,
- kako se v izpitu izražajo elementi projektnega dela,
- posebnosti pri izvedbi izpita.

Za dijake smo pripravili vprašalnike z naslednjimi kazalniki:

- zadovoljstvo z odločitvijo za program izobraževanja,
- načrtovana nadaljnja poklicna pot,
- samoocena usposobljenosti za samostojno delo v poklicu,
- potek zaključevanja (priprave, izbira teme, način izvedbe praktičnega dela, kriteriji za ocenjevanje, uporaba učnih gradiv za pripravo na izpit),
- predlog sprememb za izvedbi ZI.

Vprašalniki za člane šolskih komisij za zaključni izpit so zajemali naslednje kazalnike:

- vloga v komisiji (tudi enota, poučevanje v programu),
- sodelovanje pri pripravah na ZI,
- potreba po pomoči socialnih partnerjev pri pripravi in izvedbi ZI,
- potek priprav na ZI,
- ocena zahtevnosti vprašanj na ZI,
- ocena sprememb pri ZI,
- mnenje o kandidatovih strokovnih znanjih, ki jih ne morejo pokazati na ZI.

Vprašalniki za mentorje dijakom na PUD so obsegali naslednje kazalnike:

- na kakšen način so bili seznanjeni s potekom zaključnega izpita in kdo jih je o tem obvestil,
- ali so pripravljali dijake na zaključni izpit in morebitne težave pri tem,
- kako je potekala priprava na zaključni izpit,
- sodelovanje v šolski komisiji za ZI,
- samoocena prispevka k usposobljenosti dijakov na poklic,
- česa dijaki ne morejo izkazati na ZI, a po njihovi oceni znajo in je pomembno za poklicno usposobljenost, in kje so ovire za to,
- ali bodo zaposlili katerega od dijakov,
- mentorjeva ocena poklicne usposobljenosti v podjetju doslej zaposlenih bivših dijakov, ki so jih ti mentorji usposabljali v času izobraževanja za poklic.

EMPIRIČNI DEL

4. EMPIRIČNA ANALIZA PODATKOV ZAKLJUČNEGA IZPITA

Spremljavo zaključnih izpitov smo izvajali s pomočjo treh vprašalnikov, in sicer za **dijake**, za **člane šolskih izpitnih komisij za zaključni izpit** (v nadaljevanju: člani ŠIK) in za **mentorje dijakom na praktičnem usposabljanju pri delodajalcu** (v nadaljevanju: mentorji).

Pridobili smo 71 izpolnenih vprašalnikov od članov ŠIK, 265 od dijakov in 32 od mentorjev. Ker smo vprašalnike za mentorje in člane ŠIK pošiljali po različnih poteh (CPI in šole), nismo uspeli pridobiti podatka o številu oddanih vprašalnikov. Število dijakov, ki so opravljali ZI v spomladanskem roku, pa je bilo 454.

Anketiranci pogosto niso odgovorili na vsa vprašanja posameznega vprašalnika. Pri interpretaciji smo upoštevali samo tista vprašanja, na katere so anketiranci odgovorili. Kadar način ni takšen (interpretacija npr. neverbalnega izražanja ...), je to pri predstavitvi posebej navedeno.

V nadaljevanju so pridobljeni vprašalniki prikazani glede na šolo in program.

Tabela 1: Delež sodelujočih s posameznih šol pri anketiranju: članov ŠIK in dijakov

ŠOLA	ČLANI ŠIK ZI		DIJAKI	
	f	f%	f	f%
ŠC Ptuj, Poklicna in tehniška strojna šola	13	18,3	33	12,5
ŠC Ptuj, Poklicna in tehniška elektro šola	6	8,5	14	5,3
ŠC Celje, Srednja šola za storitvene dejavnosti in logistiko	7	9,9	18	6,8
ŠC Celje, Srednja šola za strojništvo in mehatroniko	6	8,5	42	15,8
ŠC Velenje, Poklicna in tehniška strojna šola	3	4,2	24	9,1
Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad, Ljubljana	12	16,9	32	12,1
TŠC Nova Gorica, Srednja strojna, prometna in lesarska šola	10	14,1	34	12,8
TŠC Kranj, Poklicna in strokovna šola	5	7	18	6,8
Srednja medijska in grafična šola Ljubljana	5	7	3	1,1
Srednja šola za oblikovanje Maribor	4	5,6	47	17,7
SKUPAJ	71	100	265	100

Največ sodelujočih dijakov prihaja iz Srednje šole za oblikovanje Maribor in sicer 47 ali 17,7 %, sledi ji ŠC Celje, Srednja šola za strojništvo in mehatroniko (42 oz. 15,8 %). Nad trideset vprašalnikov smo dobili še iz TŠC Nova Gorica, Srednje strojne, prometne in lesarske šole (34 oz. 12,8 %), ŠC Ptuj, Poklicne in tehniške strojne šole (33 oz. 12,5 %) in Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad iz Ljubljane (32 oz. 12,1 %).

Na vprašanje, ali so člani ŠIK tudi poučevali v programsko enoto, za katero so imenovani, v katerih programih so vpisani dijaki, ki so dogovarjali na njim namenjene vprašalnike, in v katerih programih so usposabljali dijake mentorji dijakom na PUD. Rezultati oddanih vprašalnikov pri mentorjih, dijakih in članih ŠIK so predstavljeni v spodnji tabeli.

Tabela 2: Vključenost v izobraževalni program

PROGRAM	Člani ŠIK		Dijaki		Mentorji	
	f	f%	f	f%	f	f%
Avtoserviser	14	20,6	83	31,3	4	12,5
Avtokaroserist	7	10,3	15	5,7	1	3,1
Mehatronik operater	26	38,2	75	28,3	13	40,6
Grafični operater	5	7,4	3	1,1	0	0
Frizer	11	16,2	89	33,6	13	40,6
Avtoserviser in Avtokaroserist	5	7,4	-	-	1	3,1
Skupaj	68	100	265	100	32	100

Nekateri člani ŠIK ter mentorji so sodelovali pri zaključnih izpitih dveh programov, pogosto sta to Avtoserviser in Avtokaroserist ter tudi Avokaroserist in Mehatronik operater. Za 3 člane ŠIK nimamo podatkov, pri katerem programu so sodelovali. Največje število 26 oz. 38,2 % članov ŠIK je sodelovalo pri zaključnem izpitu programa Mehatronik operater, sledi program Avtoserviser (14 ali 20,6 %) in Frizer (11 ali 16,2 %).

Tudi dijaki večinoma prihajajo iz omenjenih treh programov, le v drugačnem vrstnem redu: 89 ali 33,6 % iz programa Frizer, 83 ali 31,3 % iz programa Avtoserviser ter 75 ali 28,3 % iz programa Mehatronik operater.

Največje število mentorjev je na vprašanja odgovorilo, da so usposabljali dijake iz programa Mehatronik operater in programa Frizer, v obeh primerih po 13 oseb oz. 40,6 % vseh sodelujočih. Najmanjše število odgovorov smo prejeli od sodelujočih v programu Avtokaroserist in Grafični operater, tudi v vzorcu sta programa predstavljal najmanj številčni skupini.

4.1. Analiza spremljanja zaključnega izpita

4.1.1 Dijaki

1. Ali ob zaključku izobraževanja meniš, da si se odločil za pravo poklicno pot?

Tabela 3: pravilna odločitev za poklicno pot

Pravilnost odločitve za poklic	f	f%
DA	188	71,2
NE	14	5,3
Nisem prepričan	62	23,5
Skupaj	264	100

188 ali 71,2 % dijakov meni, da so se odločili za pravo poklicno pot. Da so zgrešili poklic, je prepričanih 14 ali 5,3 % dijakov, v svojo odločitev pa dvomi 62 ali 23,5 % dijakov.

Da se je za poklic pravilno odločilo 71,2 % dijakov, je zelo spodbudno. Pa vendar bi nas moralo kljub vsemu zaskrbeti, saj je odstotek nezadovoljnih in negotovih skupaj kar 28,8 %. Če nekoliko posplošimo, je torej z izbiro poklica pogojno nezadovoljna kar ena petina, morda celo ena četrtnina generacije v novih programih Avtoserviser, Avtokaroserist, Mehatronik operater, Grafični operater in Frizer. Če lahko sklepamo, da se vsaj delno nezadovoljstvo odraža tudi v njihovi pogosti odločitvi za nadaljevanje izobraževanja, je ta delež še veliko večji. Ta ugotovitev je podprta tudi z odgovori na vprašanje, ali se nameravajo zaposliti po uspešno končanem zaključnem izpitu. Od 260 dijakov jih je kar 160, to je 61,5 %, odgovorilo, da bodo nadaljevali šolanje.

Pozitiven je visok odstotek z izbiro poklicne poti zadovoljnih dijakov, pri tem pa se kaže težnja po doseganju višje stopnje izobrazbe, saj kar 61,5 % dijakov namerava nadaljevati izobraževanje.

2. Ali si zadovoljen z odločitvijo, da si se vpisal v ta program?

Tabela 4: Zadovoljstvo z vpisom v program

Zadovoljstvo z vpisom v izobraževalni program	f	f%
1 - Ne, sploh nisem zadovoljen	5	1,9
2	6	2,3
3	74	28,1
4	87	33,1
5 - Da, popolnoma sem zadovoljen	91	34,6
Skupaj	263	100

Nekoliko manj zadovoljstva izkazujejo nad odločitvijo z vpisom v izobraževalni program. Mnenje so izražali s petstopenjsko lestvico, pri čemer 5 pomeni »Da, popolnoma sem zadovoljen«, 1 pa »Ne, sploh nisem zadovoljen«. Najvišji oceni zadovoljstva 5 in 4 je izbralo skupaj 178 ali 67,7 % dijakov, srednje zadovoljnih je 74 ali 28,1 % dijakov, nezadovoljnih (ocena 1 in 2 skupaj) pa je le 11 ali 4,2 % dijakov (ocena 1, 5 ali 1,9 % ter ocena 2, 6 ali 2,3 %).

3. Ali se nameravaš po zaključku izobraževanja zaposliti?

Tabela 5: zaposlitvene namere dijakov po zaključenem izobraževanju za poklic

Zaposlitev po zaključku izobraževanja	f	f%
DA, pri delodajalcu, kjer sem bil na praktičnem usposabljanju z delom.	50	19,2
DA, vendar ne pri delodajalcu, kjer sem bil na praktičnem usposabljanju z delom.	25	9,6
DA, vendar ne vem še kje.	21	8,1
NE, ker bom nadaljeval izobraževanje.	160	61,5
Drugo (<i>Napiši.</i>):	4	1,5
Skupaj	260	100

Od 260 dijakov, ki odgovarjajo na vprašanje o načrtih za prihodnost, jih kar 160 ali 61,5 % namerava nadaljevati izobraževanje, k čemur lahko prištejemo še dijakinjo, ki pod drugo zapiše, da se bo vpisala v drugo šolo. Sicer pod drugo dijaki zapišejo, da še ne vedo, kaj bodo v prihodnje. 96 ali 36,9 % dijakov se bo zaposlilo, pri tem so jih 50 ali 19,2 % v zaposlitev povabili delodajalci, pri katerih so izvajali praktično usposabljanje, 25 ali 9,6 % dijakov je našlo drugega delodajalca, 21 ali 8,1 % pa še ni vedelo, kje se bodo uspeli zaposliti.

4. Ali meniš, da si se med izobraževanjem dobro usposobil za delo v svojem poklicu?

Tabela 6: Samoocena usposobljenosti za delo v poklicu

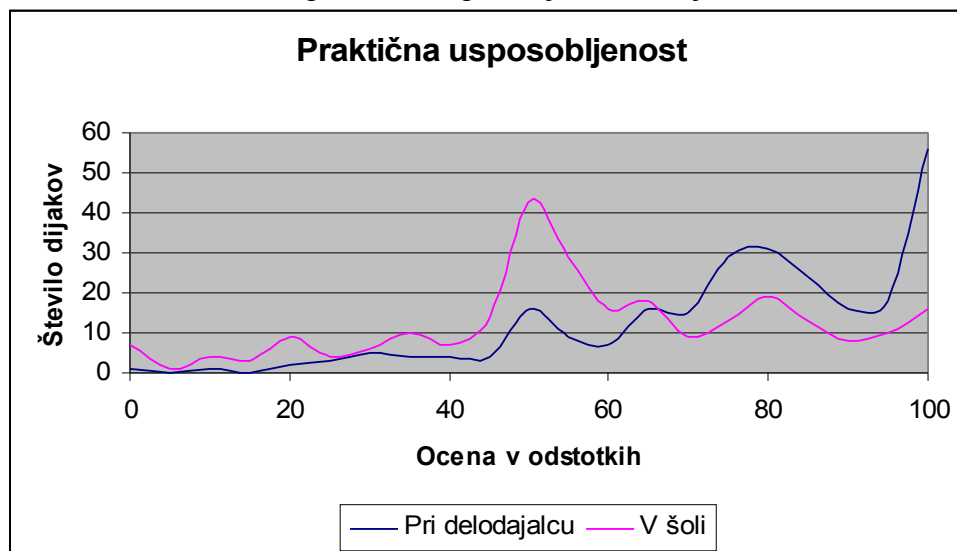
Usposobljenost za delo po izobraževanju	f	f%
---	---	----

DA	216	82,1
DELOMA	41	15,6
NE	6	2,3
Skupaj	263	100

Večina dijakov 216 ali 82,1 % od 263, ki so odgovorili na to vprašanje, je mnenja, da so se med izobraževanjem dobro usposobili za delo v svojem poklicu. Da temu ni tako je mnenja 47 ali 17,8 % dijakov (deloma 41 ali 15,5 %, ne 6 ali 2,3 %), pripišejo pa tudi, katera znanja bi še potrebovali. Prevladuje mnenje, da jim primanjkuje prakse na splošno ali pa čisto določene spretnosti npr.: varjenje, striženje. Nekaj pa je tudi želja po specifičnih znanjih npr.: podrobnejše znanje o motorju, industrijska elektronika, modno striženje ipd.

5. Na spodnjih lestvicah z znakom X označi, kolikšen delež svoje praktične usposobljenosti za opravljanje poklica si pridobil:

Tabela 7: Ocena deleža praktične usposobljenosti izvajalcev izobraževalnega programa



Dijake smo prosili, da na številčnem traku označijo, kolikšen odstotek svoje praktične usposobljenosti za opravljanje poklica so pridobili pri delodajalcu in kolikšen v šoli. Oceno praktične usposobljenosti pri delodajalcu poda 261 dijakov, v šoli pa 259 dijakov. Najvišji odstotek dijakov (56 ali 21,5 %) ocenjuje, da so se od delodajalcev naučili, kar je bilo mogoče, drugi najvišji odstotek dijakov (31 ali 11,9 %) ocenjuje, da so se pri delodajalcu usposobili do 80 % svoje usposobljenosti. 15,3 % dijakov poda oceno do vključno 50 %, kar 84,7 % pa jih dodeli oceno višjo od 50 %. Povprečna ocena višine praktično usposobljenosti pri delodajalcu je 77,8 % celote. Dijaki ocenjujejo, da so v šoli pridobili manjši delež praktične usposobljenosti, v povprečju 58,6 %. Največ dijakov (43 ali 16,6 %) ocenjuje, da so v šoli pridobili 50 % praktične usposobljenosti. Druga največja skupina 29 dijakov ali 11,2 % usposobljenosti v šoli dodelijo oceno 55 %. 41,7 % jih poda oceno do vključno 50 % in 58,3 % jih poda oceno nad 50 %.

Tabela 8: Številski prikaz odgovorov ocene deleža praktične usposobljenosti dijakov v šoli in pri delodajalcu

Delež usposobljenosti v %	Pri delodajalcu		V šoli	
	f	f%	f	f%
0	1	0,4	7	2,7
5	0	0	1	0,4
10	1	0,4	4	1,5
15	0	0	3	1,2
20	2	0,8	9	3,5
25	3	1,2	4	1,5
30	5	1,9	6	2,3
35	4	1,6	10	3,9
40	4	1,6	7	2,7
45	4	1,6	14	5,4
50	16	6,2	43	16,6
55	9	3,5	29	11,2
60	7	2,8	16	6,2
65	16	6,2	18	6,9
70	15	5,8	9	3,5
75	29	11,2	13	5
80	31	11,9	19	7,3
85	24	9,2	13	5
90	16	6,1	8	3,1
95	18	6,9	10	3,9
100	56	21,5	16	6,2
Skupaj	261	100	259	100

6. Pri vsaki postavki označi, kako so na šoli potekale priprave na zaključni izpit.

Tabela 9: Priprave na zaključni izpit za oba izpita

Priprave na zaključni izpit	Slovenščina				Zaključno delo							
					strokovni sklop				praktični sklop			
	da		ne		da		ne		da		ne	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Delali smo naloge, kot so predvidene na zaključnem izpitu.	229	90	25	9,4	209	92	19	8,3	209	92	19	8,3
Dobili smo seznam nalog za zaključni izpit.	214	85	37	14	193	86	32	14	195	86	32	14
Seznani so nas z vsebino izpitnega kataloga.	204	84	38	16	185	83	38	17	194	84	36	16
Naloge za zaključni izpit smo ponavljali in utrjevali.	206	81	49	19	178	78	51	22	176	77	52	23
Imeli smo možnost posvetovanj in dodatnih razlag.	224	89	29	12	209	91	20	8,7	208	90	24	10
Imeli smo priprave na zaključni izpit.	243	95	14	5,4	193	85	33	15	206	88	28	12
Dobili smo povratno informacijo o tem, katera znanja naj izboljšamo.	168	68	79	32	147	69	67	31	157	74	56	26
Dobili smo povratno informacijo o tem, kako naj izboljšamo znanje.	158	65	87	36	141	67	70	33	152	72	60	28
Seznani so nas s tem, kakšno znanje moramo pokazati za posamezne ocene.	184	77	55	23	164	80	40	20	168	80	43	20

Mnenje o posamezni postavki je oddalo zelo različno število dijakov od 204 do 257. Da so priprave na zaključni izpit imeli, zapiše 95 % dijakov za slovenščino, 85 % za strokovni sklop in 88 % za praktični sklop. Da so na pripravah delali naloge, kot so predvidene na zaključnem izpitu, se za vse tri dele zaključnega izpita (slovenščina, strokovni in praktični sklop zaključnega dela) strinja 92 %. 86% dijakov odgovarja, da so dobili seznam nalog za zaključni izpit, dva odstotka manj pa jih odgovarja, da so jih seznanili z vsebino izpitnega kataloga. Še nekoliko manjši odstotek, med 77 % (praktični sklop), 78 % (strokovni sklop) in 81 % (slovenščina), se strinjajo, da so naloge za zaključni izpit ponavljali in utrjevali. Na povprečno 90 % se dvigne delež dijakov, ki trdijo, da so imeli možnost posvetovanj in dodatnih razlag. Čeprav bi vse naštetje dejavnosti morale vsebovati vse priprave, pa je

zaskrbljujoč podatek, da kar petina, četrtnina ali celo tretjina dijakov ni dobila povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo (slovenščina 32 %, strokovni sklop 31 %, praktični sklop 26 %), kako naj jih izboljšajo (slovenščina 36 %, strokovni sklop 33 %, praktični sklop 28 %) ter informacijo o tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene, torej podatkov o kriterijih (slovenščina 23 %, strokovni in praktični sklop po 20 %).

7. Ali meniš, da so učitelji namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit?

Tabela 10: ocena časovne ustreznosti priprav na ZI

Čas namenjen pripravam na zaključni izpit	DA		NE	
	f	f%	f	f%
Učitelji splošnih predmetov	221	84,7	40	15,3
Učitelji strokovno-teoretičnih sklopov	228	88,4	30	11,6
Učitelji praktičnega pouka	232	88,5	30	11,5

Odgovorilo je med 258 in 261 dijakov. Večinoma menijo, da so učitelji namenili dovolj časa pripravam za zaključni izpit, da temu ni tako meni desetina dijakov. Manjše odstopanje je le pri učiteljih splošnih predmetov, kjer 15,3 % dijakov meni, da niso namenili dovolj časa pripravam.

8. Tvoja tema/naloga za zaključno delo je bila izbrana na naslednji način:

Tabela 11: Način izbire naloge za zaključno delo

Način izbire teme/naloge za zaključni izpit	f	f%
Temo sem predlagal sam	79	30,3
Temo sem izbral s seznama predlaganih tem na šoli	78	29,9
Tema je bila določena s strani šole	100	38,3
Drugo	4	1,5
Skupaj	261	100

Odgovorilo je 261 dijakov. Največ dijakov (100 ali 38,3 %) se je moralo sprijazniti s temo, ki je bila določena s strani šole. Praktično enako število dijakov, skoraj tretjina (79 oz. 78 ali 30,3 % oz. 29,9 %) je tistih, ki so temo izbrali s seznama predlaganih tem na šoli in teh, ki so temo predlagali sami. Štirje so izbrali odgovor drugo, pripisali pa so ga le trije: *delo je predlagal delodajalec; delo sem si izbral pri delodajalcu; zmenili smo se s profesorjem.*

9. Izpitno delo sem opravljal:

Tabela 12: Način izpeljave izpitnega dela

Izpitno delo sem opravljajal:	f	f%
Samostojno	200	76,9
Skupaj s še enim kandidatom	20	7,7
Skupaj s še dvema kandidatom	20	7,7
Skupaj z več kandidati v skupini	20	7,7
Skupaj	260	100

Odgovorilo je 260 dijakov. Tri četrtine (200 ali 76,9 %) jih je izpitno delo opravilo samostojno, po 20 (7,7 %) pa v dvoje, v troje ali z več kandidati. Pet jih je opravljalo izpitno delo s še tremi sošolci, štirje s še štirimi, dva s še petimi ter dva s še šestimi, trije s še sedmimi in dva s še desetimi. Glede na izobraževalni program lahko zapišemo, da so v vseh programih dijaki izpeljali izpitno delo samostojno in v paru. V programu grafični operater so opravljali izpitno delo le samostojno, a od dijakov iz tega programa smo prejeli le tri izpolnjene ankete. V programu Avtokaroserist so delo opravljali le individualno in v paru. Več kot v skupini štirih so zaključno delo opravljali v programih Avtoserviser, Mehatronik operater in Frizer, pri čemer so v programu Avtoserviser opravljali zaključno delo v skupini največ po pet, v programu Mehatronik operater v skupini po največ sedem, skupine po osem in enajst pa so oblikovali le v programu Frizer. Pri tem menimo, da so dijaki tako opredelili opravljanje individualne storitve na svojem modelu v učilnici praktičnega pouka, v kateri so istočasno storitev zaključnega izpita opravljali tudi drugi kandidati, in sicer do zasedbe mest. To smo namreč opazovali tudi ob neposrednem spremljanju poteka zaključnega izpita.

10. Ali so bili kriteriji za ocenjevanje pred zaključnim izpitom razumljivo predstavljeni?

Tabela 13: ocena razumljivosti kriterije za ocenjevanje za ZI

Ali so bili kriteriji za ocenjevanje pred zaključnim izpitom razumljivo predstavljeni?	DA		Deloma		Ne		Niso bili predstavljeni	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Za slovenščino	184	70,5	65	24,9	9	3,4	3	1,1
Za strokovno teoretični del zaključnega izpita	188	73,2	55	21,4	11	4,3	3	1,1
Za praktični del zaključnega izpita	204	78,2	42	16,1	12	4,6	3	1,1

Odgovorilo je med 257 in 261 dijakov. Da kriterijev za vse tri dele zaključnega izpita učitelji niso predstavili, trdi sedem dijakov za različne dele (po trije za vsak del), kar pomeni 1,1 %

dijakov za vsak del. Tri četrtine dijakov je mnenja (povprečno 74 %), da so bili kriteriji za posamezen del zaključnega izpita predstavljeni razumljivo, pri čemer so bili najbolj razumljivi kriteriji za praktični del (204 ali 78,2 %), najmanj pa kriteriji za slovenščino (184 ali 70,5 %), ki so prejeli tudi najvišjo oceno med delno razumljivimi kriteriji (65 ali 24,9 %). Zanimivo je, da so dijaki tudi največ nerazumljivosti v zvezi s kriteriji pripisali praktičnemu delu zaključnega izpita.

11. Ali so učitelji na zaključnem izpitu ocenjevali po znanih, pred izpitom predstavljenih kriterijih za ocenjevanje?

Tabela 14: Mnenje o učiteljevem spoštovanju kriterijev za ocenjevanje na ZI

Ali so učitelji na zaključnem izpitu ocenjevali po znanih, pred izpitom predstavljenih kriterijih za ocenjevanje?	DA		Deloma		Ne	
	f	f%	f	f%	f	f%
Za slovenščino	186	72,1	58	22,5	14	5,4
Za strokovno teoretični del zaključnega izpita	188	73,7	55	21,6	12	4,7
Za praktični del zaključnega izpita	197	76,4	49	19	12	4,7
Povprečje		74%		21%		4,9%

Odgovorilo je med 255 in 258 dijakov. Da so učitelji na zaključnem izpitu ocenjevali po znanih kriterijih za vse tri dele je mnenja v povprečju 74 % dijakov. Povprečno 21 % jih je mnenja, da so tako ocenjevali deloma, 4,9 % pa jih je mnenja, da temu ni tako. Najboljše mnenje podajo o ocenjevanju za praktični del zaključnega izpita in najslabše za slovenščino, kar je precej podobno kot pri oceni o razumljivo predstavljenih kriterijih.

12. Če si odgovoril z NE, v okvir napiši, zakaj meniš, da je bilo tako?

Odgovor NE je pojasnilo 9 dijakov od 20-ih, ki so odgovor NE izbrali vsaj enkrat. Trije izjavljajo, da niso poznali kriterijev ocenjevanja. Dijaki še menijo, da ocenjevanje ni bilo pravilno, ker so v komisiji ocenjevali glede na situacijo med letom, da so imeli pristransko mnenje ter da so ocenjevali potih. Eden izjavlja, da so imeli priprave le pri slovenščini; enemu kriteriji niso bili razvidni pri strokovno-teoretičnem delu, saj se ga preverja z vključitvijo v projektno delo; eden pa meni, da bi morali učitelji praktičnega pouka več časa nameniti predstavitvi zaključnega dela.

13. Ali si za pripravo na zaključni izpita uporabljal učna gradiva?

Tri četrtine dijakov (192 ali 73,8 %) je za pripravo na zaključni izpit uporabljalo učna gradiva, kar 68 ali 26,2 % pa jih je menilo, da za to ni potrebe.

14. Če si odgovoril z DA, navedi, pri katerem delu in vrsto gradiva.

Tabela 15: Uporaba gradiv za pripravo na ZI

Katera gradiva si uporabljal za pripravo pri posameznem delu izpita?	Da		Ne		Delno, malo		Skupaj odgovori
	f	f%	f	f%	f	f%	
Učbenike:							
a) za slovenščino,	138	75,8	27	14,8	17	9,3	182
b) za strokovno-teoretične predmete,	107	60,5	47	26,6	23	13	177
c) za praktično delo.	72	40,4	72	40,4	34	19,1	178
Svoje zapiske predavanj:							
a) za slovenščino,	157	85,3	8	4,3	19	10,3	184
b) za strokovno-teoretične predmete,	132	72,5	29	15,9	21	11,5	182
c) za praktično delo.	101	56,7	46	25,8	31	17,4	178
Drugo: učne liste, dokumentacijo ...	107	77	15	10,8	17	12,2	139

V nadaljevanju pa smo tiste, ki so gradiva uporabljali vprašali, katera gradiva so uporabljali in za kateri del izpita. Odgovorilo je med 139 in 184 dijakov. Povprečno je pri vseh treh delih izpita skupaj 72,7 % dijakov uporabljalo učbenike (odgovora DA in DELOMA skupaj), dobro desetino več (84,5 %) jih je uporabljalo svoje zapiske, 77 % pa jih je uporabljalo druga gradiva (učne liste, dokumentacijo ...).

Dijaki se torej v večji meri učijo iz svojih zapiskov kot iz učbenikov, kar velja tudi za posamezen del izpita. Najmanj uporabljajo učna gradiva (učbenike in zapiske) pri pripravah na praktični del, kar je tudi pričakovano, kar 40,4 % dijakov za praktični del ne uporablja učbenika, 25,8 % pa ne uporablja lastnih zapiskov. Največ so dijaki uporabljali učna gradiva za pripravo na slovenščino. Učbenike uporablja 85,1 % in svoje zapiske 95,6 % (Da in Deloma skupaj). Za strokovno-teoretične predmete se je s pomočjo učbenikov pripravljalo 73,5 %, s pomočjo svojih zapiskov pa 93,5 % (Da in Deloma skupaj). Druga gradiva je ne glede na del izpita pri pripravi uporabljalo 89,2 % dijakov (Da in Deloma skupaj).

15. Ali predlagaš, da bi bilo v prihodnje za druge generacije dijakov na zaključnem izpitu potrebno kaj spremeniti? Kaj bi predlagal?

Odgovorilo je 122 dijakov, od katerih je 91 ali 74,6 % mnenja, da je izpit potekal tako, da ni potrebno uvajati sprememb. Pripomb je bilo 31 ali 25,4 %, vsebinsko nanašajočih se na zaključni izpit jih je bilo 23 ali 18,9 %. Skoraj polovica (11 od 23 ali 47,8 %) dijakov, ki pripombe zapišejo, menijo, da bi bilo potrebno opraviti več priprav (na eni od šol v programu Frizer jih pet zapiše, da bi bilo potrebno opraviti več in boljše priprave pri slovenščini) in bolje informirati dijake o zaključnem izpitu. Zapišejo tudi: *lažja vprašanja; določeno število vprašanj; lahko bi takoj povedali, če smo naredili ali ne*. Dva menita, da zaključni izpiti sploh niso potrebni.

Glede odnosov zapišejo: *strožji režim, večje spoštovanje dijaka do učitelja; malo več dobre volje učiteljev; malo več resnosti profesorjev, ker se mi zdi, da ne opravljajo svojega dela, tako kot bi morali*. Mnenja, ki se ne nanašajo neposredno na zaključni izpit pa so: več prakse oz. praktičnega znanja (4x) in strokovnih predmetov (1x); trije frizerji pa si želijo, da bi lahko nadaljevali svoje šolanje v programu +2 ali pa kot 4-letno izobraževanje.

4.1.2 Člani šolskih izpitnih komisij

1. Pri zaključnem izpitu sem sodeloval v šolski izpitni komisiji (ŠIK) za:

Tabela 16: Sodelovanje učiteljev v ŠIK po obeh izpilih

Sodelovanje v šolski izpitni komisiji	f	f%
Samo prva izpitna pola (slovenščina)	16	23,2
Samo druga izpitna pola (zaključno delo - izdelek oz. storitev)	50	72,5
Obe poli skupaj	3	4,3
Skupaj	69	100

Člane šolske izpitne komisije smo vprašali po načinu sodelovanja v komisiji. Od 71 sodelujočih v raziskavi je na to vprašanje odgovorilo 69 članov komisij. Trije (4,3 %) so sodelovali pri obeh izpitnih polah, 16 ali 23,2 % jih je sodelovalo le pri prvi poli, večina 50 ali 72,5 % pa jih je sodelovalo le pri strokovnem delu zaključnega izpita.

2. Kakšna je vaša vloga v izpitni komisiji? Možnih je bilo več odgovorov.

Tabela 17: Vloga učiteljev v ŠIK

Vloga v šolski izpitni komisiji	f	f%
Predsednik	21	30,4
Član	29	42
Tajnik	4	5,8
Izpraševalec/ocenjevalec	45	65,2
Mentor	14	20,3
Predstavniki strokovnih delavcev	4	5,8

Šolska izpitna komisija je sestavljena iz predsednika, izpraševalca in še najmanj enega člana. Šola natančneje sestavo komisije določi v šolskih pravilih. Glede na informacije, pridobljene v kontaktu s posameznimi šolami, smo v vprašanju o vlogi v izpitni komisiji v odgovor ponudili pogostejše vloge. Poleg tega lahko posamezni učitelji opravljajo več vlog. V tabeli so predstavljeni podatki o tem, koliko članov ŠIK je sodelovalo v posamezni vlogi. Največ 45 ali 65,2 % od 69, ki so odgovorili na vprašanje, je sodelovalo kot izpraševalci, polovico manj jih je predsedovalo (21 ali 30,4 %), članov je bilo 29 ali 42 %. 33 članov ŠIK je obkrožilo zgolj eno od vlog, 21 jih je sodelovalo z dvema vlogama in 13 je takih, ki so prevzemali celo po tri vloge.

3. Ali tudi poučujete programsko enoto, pri kateri ste sodelovali v ŠIK?

57 ali 83,8 % od 68 članov komisije, ki so odgovorili na vprašanje, je sodelovalo v komisiji programa, v katerem tudi poučujejo, 11 ali 16,2 % pa je sodelovalo v komisiji za programsko enoto, ki je ne poučujejo.

Tabela 18: Poučevanje v programski enoti

Programska enota	f	f%
splošnoizobraževalni predmeti	10	19,6
strokovno-teoretični predmeti	26	50,9
praktični pouk	10	19,6
praktično usposabljanje pri delodajalcu	5	9,9
Skupaj	51	100

51 članov ŠIK je odgovorilo tudi, kaj poučujejo. Odgovore smo kategorizirali. Največ je učiteljev, ki poučujejo strokovno-teoretične predmete (26 ali 50,9 %). 10 ali 19,6 % je takih, ki poučujejo splošnoizobraževalne predmete (tudi športna in zdravstvena vzgoja, nemščina), enako število je tistih, ki poučujejo praktični pouk, 5 ali 9,9 % pa takih, ki praktično usposabljujejo pri delodajalcu.

4. Ali ste v okviru zaključnega izpita sodelovali pri (odgovori so v tabeli):

V okviru zaključnega izpita so sodelovali pri različnih nalogah. 68 oz. 69 članov ŠIK je izbralo posamezen odgovor. Največ članov ŠIK je sodelovalo pri ocenjevanju (57 ali 82,6 %), 51 ali 73,9 % pri pripravi izpitnih vprašanj. Več kot polovica jih je sodelovalo (45 ali 65,2 %) pri pripravi kriterijev za ocenjevanje in pri pripravi izpitne dokumentacije (38 ali 55,9 %).

Tabela 19: Sodelovanje pri pripravah na ZI

Sodelovanje pri	f	f%
- pripravi izpitnih pol pisnega dela slovenščine,	10	14,5
- razpisu izpitnih nalog,	31	45,6
- pripravi izpitne dokumentacije,	38	55,9
- postavljanju kriterijev za ocenjevanje,	45	65,2
- pripravi izpitnih vprašanj,	51	73,9
- ocenjevanju.	57	82,6

8 ali 11,6 % članov ŠIK je odgovorilo, da niso sodelovali pri nobeni od naštetih nalog. Po 1, 2 ali 3 naloge jih je opravljalo okoli 10 %. 13 ali 18,8 % jih odgovarja, da so sodelovali pri štirih nalogah, kar 25 ali 36,2 % pa celo pri petih nalogah. Dva sta tudi taka, ki sta sodelovala pri vseh naštetih nalogah.

5. Ali bi pri zaključnih izpiti potrebovali več podpore naštetih partnerjev?

Člane ŠIK smo vprašali ali bi pri zaključnih izpiti potrebovali več podpore in tudi kakšno podporo bi potrebovali. Odgovarjalo je 60 članov ŠIK, za zadnji dve postavki pa 59. Da večje podpore ne potrebujejo meni večina članov ŠIK. Več podpore pa bi si želelo od različnih partnerjev med 15 in 37 % članov ŠIK. Pojasnila so zapisali v zelo majhnem številu. Od delodajalcev si želijo *boljšo pripravo delovnih nalog*, podporo *pri pripravi izdelka oz. storitve*, od programskega učiteljskega zbora želijo *več korelacij med predmeti*. Pripisi, ki jih ne moremo povezati s posamezno postavko, so še: *material, delovna sredstva; novejšo opremo in njeno uporabo; sodelovanje pri izvedbi nalog (delodajalci, OZS, GZS), financiranje nalog (MŠŠ), sodelovanje na normativni ravni (ZRSŠ, CPI)*. Posebej slednja dobro predstavi oblike sodelovanja in podpore, ki si jo učitelji želijo.

Tabela 20: Potreba po podpori partnerjev pri ZI

Ali bi potrebovali več podpore naštetih partnerjev?	NE		DA	
	f	f%	f	f%
Delodajalcev	38	63,3	22	36,7
Gospodarske zbornice Slovenije	45	75	15	25
Obrtne zbornice Slovenije	42	70	18	30
Ministrstva za šolstvo in šport	49	81,7	11	18,3
Zavoda RS za šolstvo	48	80	12	20
Centra RS za poklicno izobraževanje	44	73,3	16	26,7
Vodstva šole	50	84,7	9	15,3
Programskega učiteljskega zbora	41	69,5	18	30,5

Zanimivo je, da je kar 21 (ali 35 % od 60, ki so odgovorili) članov ŠIK takih, ki menijo, da ne potrebujejo dodatne pomoči. Nadaljnjih 16 ali 26,6 % pa je jih meni, da bi potrebovali več podpore od enega ali dveh partnerjev. 23 ali 38,3 % pa jih meni, da bi potrebovali več podpore od treh ali več partnerjev. Eden med njimi bi želel več podpore od vseh naštetih partnerjev ŠIK.

6. Ali ste sodelovali pri pripravi dijakov na zaključni izpit?

Tabela 21: Pripravljanje dijakov na ZI

Sodelovanje pri pripravi dijakov na zaključni izpit	f	f%
Kot učitelj slovenščine	9	13
Kot učitelj praktičnega izobraževanja v delovnem procesu	23	33,3
Kot učitelj strokovno vsebinskega sklopa	28	40,6
NE	12	17,4

O sodelovanju pri pripravi dijakov na zaključni izpit je odgovarjalo 69 članov ŠIK. Med njimi je 40,6 % takih, ki so sodelovali kot učitelji strokovno vsebinskega sklopa, 33,3 % kot učitelji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Med 12-imi, ki niso sodelovali pri pripravi, so učitelji, ki ne poučujejo predmeta, ki se ga preverja na zaključnem izpitu.

7. Če ste odgovorili z DA, se v tabeli opredelite do trditev, navedenih pod Priprave na zaključni izpit.

Tabela 22: Način izpeljave priprave dijakov na ZI

Priprave na zaključni izpit	DA		DELOMA		NE	
	f	f%	f	f%	f	f%
Dijaki so delali podobne nalog, kot so predvidene na zaključnem izpitu.	46	82,1	8	14,2	2	3,6
Dijakom sem posredoval seznam nalog za zaključni izpit.	41	74,5	10	18,2	4	7,3
Dijake sem seznanil z vsebino izpitnega kataloga.	47	83,9	7	12,5	2	3,6
Z dijaki smo ponavljali ter utrjevali izpitne naloge.	42	75	13	23,2	1	1,8
Dijakom so bile omogočene konzultacije, posvetovanje in dodatna razlaga.	53	93	3	5,3	1	1,8
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo.	47	83,9	8	14,3	1	1,8
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje.	45	81,8	9	16,4	1	1,8
Dijake sem seznanil s kriteriji ocenjevanja.	45	81,8	9	16,4	1	1,8
Priprave so bile dobro pripravljene in jim je bilo določeno dovolj časa.	44	80	7	12,7	4	7,3

Do posameznih trditev v zvezi s pripravami se je opredeljevalo med 55 in 57 članov ŠIK. Zadovoljivo je dejstvo, da je velika večina od približno 75 % navzgor v priprave vključila vse našteje elemente. Se pa postavlja vprašanje, zakaj je jih v povprečju 14,8 % uspelo opraviti le deloma in 3,4 % v celoti ni uspelo opraviti posameznih segmentov priprav. Med slednjimi je eden od učiteljev za vse postavke razen ene podal negativen odgovor, razloga pa ni navedel. Po razlogih smo jih povprašali, a odgovorila sta le dva, ki navajata, da je bilo časa za priprave premalo.

8. Ali ste pri zaključnem delu oz. storitvi in strokovnem zagovoru letošnjega zaključnega izpita prepoznali povezavo s predmetom oz. vsebinskim sklopom, ki ga poučujete v programu?

Tabela 23: Ocena povezave zaključnega dela in zagovora s cilji vsebinskih sklopov programa

Povezava s predmetom, ki ga poučujejo	f	f%
DA, povezavo sem prepoznal za večino ciljev .	33	56,9
DA, povezavo sem prepoznal za več kot polovico ciljev .	14	24,1
DA, povezavo sem prepoznal, vendar za manj kot polovico ciljev	6	10,3
NE, povezave ni bilo zadosti	0	0
NE, povezave z mojim področjem sploh ni bilo	1	1,7
NE, v programu ne poučujem	4	6,9
Skupaj	58	100

Dobra polovica članov ŠIK (33 ali 56,9 % od 58) je pri zaključnem delu oz. storitvi in strokovnem zagovoru prepoznala povezavo s predmetom, ki ga poučuje za večino ciljev, četrtnina (14 ali 24,1 %) članov pa je prepoznala več kot polovico ciljev, desetina jih je prepoznala manj kot polovico ciljev. Učitelj, ki ni prepoznal povezave, je učitelj športne vzgoje.

9. Katera vrsta vprašanj je prevladovala na zaključnem izpitu?

Tabela 24: Ocena ravni zahtevnosti vprašanj na ZI

Vprašanja na zaključnem izpitu	5		4		3		2		1	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Dijakom so bila zastavljena vprašanja, ki zahtevajo odgovore do ravni znanja in razumevanja.	22	33,8	26	40	16	24,6	1	1,5	0	0
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v dijakom znanih situacijah.	21	31,8	30	45,5	13	19,7	2	3	0	0
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v novih situacijah.	6	9,4	14	21,9	22	34,4	14	21,9	8	12,5
Vprašanja so zahtevala analizo situacije, problema in samostojno reševanje naloge.	17	26,2	16	24,6	17	26,2	12	18,5	3	4,6
Vprašanja so zahtevala samostojno sklepanje in argumentiranje odločitev/trditev.	12	18,5	18	27,7	22	33,8	9	13,8	4	6,2
Vprašanja so se nanašala na predstavitev dijakovih idej in izvernih rešitev.	8	12,5	19	29,7	22	34,4	10	15,6	5	7,8
Dijakom so bila zastavljena vprašanja, ki pokrivajo strokovna vsebinska področja in se nanašajo na izpitno nalogo.	37	58,7	18	28,6	6	9,5	0	0	2	3,2
Dijakom so bila zastavljena vprašanja iz širšega strokovnega področja.	8	12,9	14	22,6	19	30,6	16	25,8	5	8,1

Posamezne odgovore poda med 62 in 66 članov ŠIK in sicer tako, da za vsak odgovor izberejo eno od petih ocen, pri čemer je ocena 5 pomenila, da so takšna vprašanja zelo prevladovala in 1, da takšnih vprašanj ni bilo. Na zaključnem izpitu so prevladovala vprašanja, ki zahtevajo odgovore do ravni znanja in razumevanja (64 ali 98,4 %, postavke 5, 4 in 3). Za zanemarljivo razliko zaostajajo vprašanja, ki so od dijakov zahtevala uporabo znanja v znanih situacijah. Občutno manj (42 ali 65,7 %, postavke oz. ocene 5, 4 in 3) jih je mnenja, da je bilo veliko vprašanj, ki so zahteva uporabo znanja v novih situacijah. Za desetino pogosteje (55 ali 77 %, postavke 5, 4 in 3) so se postavljala vprašanja, ki so zahtevala analizo

situacije, problema in samostojno reševanje naloge. Tudi vprašanja, ki so zahtevala samostojno sklepanje in argumentiranje odločitev/trditev, so bila postavljena pogosto (52 ali 80 %, postavke 5, 4 in 3). Vprašanja, ki so se nanašala na predstavitev dijakovih idej in izvirnih rešitev so se pojavljala redkeje, a še vedno v velikem številu (49 ali 76,6 %, postavke 5, 4 in 3). Da dijakom niso bila postavljena vprašanja, ki pokrivajo strokovna vsebinska področja in se nanašajo na izpitno nalogo, menita le 2 učitelja, ki pa strokovno vsebinskega sklopa ne poučujeta. Po pričakovanjih pa so ta pričakovanja v najvišjem odstotku (37 ali 58,7 %) zelo prevladovala (postavka 5). Širina strokovnega znanja je bila najslabše pokrita, saj je kar tretjina (21 ali 33,9 %) učiteljev mnenja, da so bila vprašanja iz širšega strokovnega področja zastopana zelo slabo ali pa jih sploh ni bilo (postavki 2 in 1), kar je glede na zasnovo zaključnega izpita razumljivo.

10. Katere pozitivne spremembe vidite v novem zaključnem izpitu?

Odgovorilo je 40 ali 56,3 % vseh sodelujočih. 7 ali 17,5 % odgovorov izraža mnenje, da sprememb ni oz. jih člani komisije niso opazili, eden pa meni, da se dobra ideja v praksi ni najbolje izvedla. 10 ali 25 % jih je mnenja, da se opazi več povezav med predmeti, med stroko in prakso ter širši pristop. 8 ali 20 % jih je opazilo, da je izpit potekal bolj sproščeno in predvsem manj stresno za dijake, enako število pa jih ceni ciljno naravnost, konkretnost, uporabnost in realnost nalog. Trije opazijo več ustvarjalnosti. Kar 27 ali 67,5 % od 40 odgovorov jih opisuje pozitivne spremembe. Glede na izobraževalni program so odgovori enakomerno porazdeljeni. Izstopa le Frizer, kjer odgovor zapiše le eden in še ta pozitivnih sprememb ne opazi, trije pa neartikulirano nelagodje izrazijo celo tako, da vprašanje in odgovor zelo poudarjeno prečrtajo.

V naslednji evalvaciji bi bilo potrebno več pozornosti posvetiti zaključevanju v programu Frizer.

11. Katere negativne spremembe vidite pri novem zaključnem izpitu?

O negativnih spremembah se je izjasnilo 31 ali 43,7 % vseh sodelujočih. 12 ali 38,7 % odgovorov posreduje mnenje, da izkazovanje znanja ni zadovoljivo, ker ga je premalo. 8 ali 25,8 % jih meni, da so najbolj negativne spremembe organizacijske. Večinoma se jim je zdel prezapleten, zamuden. Opozarjajo celo na nerealen točkovnik, omenjajo primanjkovanje časa med pripravo nalog in izvedbo, pa tudi da so nekatere pri izvedbi zaključne naloge ovirale preskromne materialne možnosti. Dva anketiranca pri skupinskih nalogah opazita, da se nekateri skrijejo za delo drugih in da je težko oceniti prispevek posameznika. V odgovorih zopet izstopajo mnenja članov ŠIK izobraževalnega programa Frizer, kjer štirje od šestih odgovarjajo, da je znanje slabše, eden je mnenja, da je težava pri ocenjevanju skupinskega dela, eden pa ponovi negativno mnenje s prečrtanim prostorom za odgovor.

12. Kaj menite o novem konceptu zaključnega dela?

Tabela 25: Mnenje o novem konceptu zaključevanja

Novi koncept ZI je	f	f%
Dobra rešitev	29	43,3
Sem neopredeljen	29	43,3
Slaba rešitev	9	13,4
Skupaj	67	100

Manjši del članov ŠIK (9 ali 13,4 % od 67) meni, da je nov koncept zaključnega dela slaba rešitev, kar dobra polovica (38 ali 56,7 %) jih ne ocenjuje, da je rešitev dobra. Da je rešitev dobra, pa jih vendarle meni slaba polovica, enako število kot jih je neopredeljenih (29 ali 43,3 %). Anketiranci so podali tudi obrazložitev odgovorov. Za neopredeljene so se opredelili (9) člani ŠIK, ki so prvič sodelovali pri zaključnem izpitu; ki se niso mogli opredeliti pred objavo uspeha; ki menijo, da so prednosti in pomanjkljivosti izenačene ipd. Tisti, ki so se opredelili, da je nov koncept zaključnega dela slaba rešitev (5), navajajo, da imajo dijaki manj znanja, da niso dorasli projektni nalogi in da poudarek ni bil na praktičnem delu, dva anketiranca pa ponovita vehementen odgovor s klicaji in prečrtanim okvirjem.

Največ, 13 obrazložitev zapišejo tisti, ki menijo, da je nov koncept dobra rešitev. 6 jih meni, da je dobra rešitev poudarek na praktičnem delu in povezovanju s teorijo. Pojasnjujejo, da s takim načinom lahko predstavijo svoje kompetence, se bolje pripravijo na delo v podjetjih in da je izpit tesneje povezan s stroko. Prednost je tudi, da komisija rešuje dve področji hkrati in da ima dijak več možnosti izkazati se na svojem področju.

Takšen izraz nezadovoljstva oz. pridržanega mnenja bi moral pomeniti rdečo luč za sistem ali pa za šolski menedžment, kajti razloge za nezadovoljstvo lahko iščemo tudi v prešibki informiranosti o funkcioniranju modela in prenizki ravni usposobljenosti za to, da bi model sploh lahko sprejeli in se z njim identificirali.

13. Ali menite, da je z novim zaključnim izpitom možno učinkovito preveriti poklicne kompetence?

Tabela 26: Mnenje o možnosti učinkovitega preverjanja poklicnih kompetenc na ZI

Preverjanje poklicnih kompetenc	f	f%
DA	29	42,6
NE	18	26,5
Sem neopredeljen	21	30,9
Skupaj	68	100

Od odgovorov na vprašanje jih manj kot polovica izraža mnenje (29 ali 42,6 %), da je z novim zaključnim izpitom možno učinkovito preveriti poklicne kompetence. To pojasnjujejo najpogosteje s tem, da se pri izdelku oz. storitvi praksa in strokovni predmet povezujeta, zajame se večja širina znanja, dijak znanje predstavi bolj sistematično, a tudi tisto znanje, ki je ponotranjeno. Neopredeljenih je skoraj tretjina (21 ali 30,9 %), svoje mnenje pa pojasnjujejo s tem, da se jim zdi še prezgodaj za to oceno, da je preverjanje preko izdelka odvzelo širino ipd. Nekateri pa sprememb na strokovnem področju ne poznajo dovolj (učitelji splošnih predmetov). Da poklicnih kompetenc ni mogoče učinkovito preverjati z novim zaključnim izpitom, je mnenja 18 ali 26,5 % članov ŠIK. Navajajo, da zgolj en izdelek ne pokrije potrebne širine strokovnega znanja (4x), da je za preverjanje poklicnih kompetenc premalo časa in jih preverjajo med letom (2x), da delajo enake naloge in da bi preverjanje bilo mogoče, če bi dijaki izpit opravljali individualno.

14. Kaj od naštetega menite, da dijaki na zaključnem izpitu ne morejo izkazati v dovolj veliki meri, je pa pomembno za njihovo uspešno delo v poklicu?

Tabela 27: Na ZI se ne morejo izkazati nekatere pomembne sestavine poklicne usposobljenosti

Dijaki ne morejo izkazati v dovolj veliki meri:	f	f%
širše poklicne usposobljenosti,	28	50
uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,	22	39,3
varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,	11	19,6
spretnosti pri opravljanju dela,	12	21,4
odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,	16	28,6
razvitih lastnih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,	15	26,8
dobrega obvladovanja govornega in pisnega sporazumevanja pri delu/v svoji stroki,	19	33,9
in drugo:	3	5,4

Na vprašanje je odgovorilo 56 članov komisije. Natančno polovica teh meni, da dijaki na zaključnem izpitu ne morejo dovolj izkazati širše poklicne usposobljenosti. Visok odstotek jih meni, da ne morejo izkazati uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov (22 ali 39,3 %) ter dobrega obvladovanja govornega in pisnega sporazumevanja pri delu/v svoji stroki (19 ali 33,9 %). Tudi pri preostalih štirih postavkah so odstotki relativno visoki. Pod drugo pa komentirajo, da dijaki ne delajo zahtevnih del in da je ta ocena odvisna od opazovalca.

15. Kaj vi menite, da dijaki znajo bolje, a se na izpitu to ne ugotavlja?

Odgovore zapiše 24 ali 33,8 % sodelujočih v anketi. Člani komisije menijo, da imajo dijaki manj možnosti izkazati znanja iz ročnih spretnosti (3), razgovor s strankami in uporabo podatkov (2). Posamezno naštejejo uporabo sodobnih tehnologij, timsko delo, matematiko, zagovor naloge, celosten pristop in specifična znanja, ki jih obvladajo bolje. 11 jih sicer zapiše odgovor, a ne odgovarjajo na zastavljeno vprašanje.

16. Kaj je po vašem mnenju razlog ali ovira, da se te vrste znanja ne ugotovijo?

19 ali 26,7 % jih zapiše odgovor, 6 pa jih kljub temu ne poda vsebinskega odgovora. Ponovita se le dva odgovora in sicer mnenje, da je *premalo časa tekom leta in na zaključnem izpitu* («Za nekatere odnose, sposobnosti, usposobljenosti in znanja bi bilo potrebno daljše opazovanje in beleženje opažanj») ter mnenje, da ni dobro urejen *dostop do aktualnih*

podatkov. Navajajo še težave: *prevelike skupine dijakov; preslabo usposobljeni učitelji za različna področja; individualen pristop k zaključnemu delu!?*; *preveč splošna izvedba nalog izpita; zastavljenost prenovljenih programov; ker je izpitna naloga že vnaprej izvedena; ker ročnih spretnosti na zagovoru naloge ne morejo predstaviti.* Zapišejo tudi predloge, da bi morali *storitev zagovarjati na delovnem mestu; da je zastavljenost prenovljenih programov neprimerna; da širine znanja, ki ga potrebujejo, na ta način ni mogoče ugotavljati.* Preberemo pa tudi dve kritiki: *že znano, da dijaki nimajo interesa za svoj poklic ter da ni strokovne podkovanosti na CPI.* »Dela se na tem, da bi čim več učencev naredilo brez znanja,« še preberemo.

4.1.3 Mentorji na praktičnem usposabljanju z delom (PUD)

1. Kdo vas je seznanil s potekom zaključnega izpita?

Tabela 28: Seznanitev mentorjev s potekom ZI

Seznanitev s potekom ZI	f	f%
Šola	22	71
OZS	2	6,4
GZS	0	0
Drugi	6	19,4
Šola + drugi	1	3,2
Skupaj	31	100

Vprašanje je omogočalo več odgovorov, a je le eden izbral to možnost in odgovarja, da je bil seznanjen s strani šole in dijakov. Sicer so s potekom zaključnega izpita mentorje v veliki večini seznanile šole (23 ali 74,6 % - upoštevan tudi dvojni odgovor), v dveh primerih je to storila Obrtna zbornica Slovenije. Gospodarska zbornica Slovenije jim teh informacij ni posredovala. Pod »drugo« so mentorji zapisali šest odgovorov, dveh ni nihče obvestil o poteku zaključnega izpita, v kar 5-ih (iz alinej: drugi + šola in drugi) primerih (16,1 %) pa so jih seznanili le dijaki sami.

Glede na to, da je pravilnik o zaključnem izpitu v prvi fazi predvideval tudi imenovanje mentorja na PUD kot člana ŠIK, smo pričakovali, da bodo odgovori veliko bolj pozitivni.

2. Kako vas je šola seznanila z informacijami o zaključnem izpitu?

Tabela 29: Način informiranja mentorje s strani šole

Seznanjenost delodajalcev z zaključnim izpitom	DA		NE		Skupaj št. odgovorov (100%)
	f	f%	f	f%	
Šola nas je seznanila z roki zaključnega izpita.	17	58,6	12	41,4	29
Šola nas je seznanila z nalogami zaključnega dela.	14	48,3	15	51,7	29
Od šole smo prejeli navodila za spremljanje dijakov pri izdelavi zaključnega dela.	14	51,9	13	48,1	27
S šolo smo sodelovali pri pripravi kriterijev za ocenjevanje na zaključnem izpitu.	4	16	21	84	25
Šola nas je seznanila s kriteriji za ocenjevanje na zaključnem izpitu.	6	24	19	76	25

V nadaljevanju nas je zanimalo, na kakšen način in s čim so bili v zvezi z zaključnim izpitom seznanjeni s strani šole. Ponudili smo pet možnih odgovorov, med katerimi so se lahko pri vsakem odločili za DA ali NE postavko. V zgornji tabeli so zapisani podatki o podanih odgovorih, ki pa jih niso zapisali vsi (N=32) sodelujoči mentorji (zadnji stolpec). Šola je z roki zaključnega izpita seznanila dobro polovico mentorjev (17 ali 58,6 %), ravno čez polovico pa seže število tistih, ki niso bili seznanjeni z nalogami zaključnega dela (15 ali 51,7 %) ter tistih, ki so bili seznanjeni z navodili za spremljanje dijakov pri izdelavi zaključnega dela (14 ali 51,9 %). Omenjene vsebine so torej prišle vsaj do povprečno polovice mentorjev, veliko manj (4 ali 16 %) mentorjev pa je sodelovalo pri pripravi kriterijev za ocenjevanje na zaključnem izpitu in tudi le četrtina (6 ali 24 %) mentorjev izjavlja, da so bili seznanjeni z omenjenimi kriteriji. Natančnejša analiza bi morda pokazala, da so to mentorji v medpodjetniških centrih, saj je njihovo sodelovanje s šolo mnogo boljše iz čisto pragmatičnih razlogov.

3. Ali ste s šolo sodelovali pri pripravi dijakov na zaključno delo?

Mentorje smo posebej vprašali, ali so sodelovali s šolo pri pripravi dijakov na zaključno delo. Dobili smo 31 odgovorov. 32,3 % oz. 10 odgovorov je bilo pozitivnih. Načini sodelovanja pa različni: *organizacijsko in vsebinsko; pregled dnevnikov; izbira teme po katalogu in s stikom učitelja praktičnega dela; preverili smo delo pred pričetkom in končni rezultat*. Dve tretjine mentorjev (67,7 % ali 21) pa trdi, da pri pripravi niso sodelovali. Kot vzrok navajajo sledeče:

- ni bilo komunikacije s šolo, ni bilo obvestila, povabila ipd. (11 x),
- ni bilo potrebno (2 x),
- od šole smo prejeli le termin za izvedbo zaključnega izpita,

- ker sem prepozno izvedela, da so izpiti.

4. Označite, na kakšen način so bili dijaki pripravljani na opravljanje zaključnega izpita?

Tabela 30: Način priprave dijakov pri PUD na ZI

Priprave dijakov na zaključni izpit	DA		NE		Skupaj št. odg. (100%)
	f	f%	f	f%	
a) Delali smo podobne delovne naloge kot so predvidene na zaključnem izpitu.	21	77,8	6	22,2	27
b) Dijakom sem predstavil seznam delovnih nalog , ki so v programu za zaključni izpit.	16	64	9	36	25
c) Dijaki so imeli možnost posvetovanja in dodatne razlage .	23	95,8	1	4,2	24
d) Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo.	23	95,8	1	4,2	24
e) Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje, spretnosti in razvijejo sposobnosti.	25	96,2	1	3,8	26
f) Dijake sem seznanil s kriteriji za ocenjevanje .	10	45,5	12	54,5	22
g) Drugo (<i>dopišite</i>):	1	16,7	5	83,3	6

Mentorje smo spraševali, na kakšen način so dijake pripravljali na zaključni izpit. Ponudili smo jim šest možnih odgovorov, pri čemer so izbrali odgovor »da« ali »ne«, pri slednjem pa smo jih prosili tudi za pojasnilo. Da so delali **(a) podobne naloge, kot na zaključnem izpitu** jih trdi 21 ali 77,8 % od 27-ih, 6 ali 22,2 % pa da temu ni tako. Razloge navajajo trije: *opravljamo dela, za katera nas je delodajalec postavil; nismo dobili podatkov o nalogi na zaključnem izpitu; ne vemo, katere so*. 16 ali 64 % od 25-ih mentorjev pravi, da so dijakom predstavili **(b) seznam delovnih nalog, ki so v programu za zaključni izpit**, 9 ali 36 % pa seznama niso predstavili, 5 jih pojasnjuje, da takega seznama ne poznajo. 23 ali 95,8 % od 24-ih sporočajo, da so dijaki imeli možnost **(c) posvetovanja in dodatne razlage**, povsem enak rezultat je pri odgovoru: **(d) »Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo,«** ter pri odgovoru **(e) »Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje, spretnosti in razvijejo sposobnosti.«** Pri slednjih treh odgovorih se po en mentor odloča za odgovor »ne«, a brez pojasnila. Zadnji ponujen odgovor **(f) »Dijake sem seznanil s kriteriji za ocenjevanje«** je izbralo najmanj mentorjev 10 ali 45,5 % od 22-ih, kar ponovno potrjuje našo tezo, da so ti mentorji iz MIC. 12 ali 54,5 % jih navaja,

da dijakov s kriteriji niso seznanili, vseh 8 pojasnil pa razkriva, da kriterijev mentorji niso poznali.

5. Ali ste sodelovali pri zaključnem izpitu v šolski izpitni komisiji?

Tabela 31: Sodelovanje mentorjev PUD v ŠIK

Sodelovanje mentorjev v šolski izpitni komisiji	f	f%
DA, kot član v šolsko izpitno komisijo sem bil imenovan	6	19,4
DA, imenovan sem bil kot četrti član šolske izpitne komisije	0	0
NE, bil sem povabljen k sodelovanju v izpitni komisiji	4	12,9
NE, nisem bil niti imenovan niti povabljen, ker ...	21	67,7
Skupaj	31	100

Le 6 mentorjev (19,4 %) je sodelovalo v šolski izpitni komisiji, niti eden kot četrti član (vprašalnik je bil namreč pripravljen na osnutek besedila Pravilnika o zaključnem izpitu. 4 so bili povabljeni, a niso sodelovali. 21 mentorjev ni bilo niti imenovanih, niti povabljenih, kar predstavlja kar 67,7 %. Dva od teh pravita, da ne vesta zakaj, eden pa pripiše, da je sodeloval le pri praktičnem preizkusu.

6. Kaj vam pri vašem delu za pripravo dijakov na zaključni izpit povzroča največje težave?

Od 32 mentorjev jih je 22 zapisalo odgovor. Največji težavi, ki sta pestili mentorje, sta bili **nezanimanje dijakov** (izostanki, nezanimanje za delo, slabo opravljena praksa ipd.) in **premalo informacij o zaključnih izpitihi**. Oba odgovora zapiše po 8 mentorjev ali 36,4 %. Med vzroki za premajhno informiranost o zaključnih izpitihi prevladujeta dve pojasnili: premalo informacij na splošno (6x) ter premalo sodelovanja s šolo (3x). Trem je primanjkovalo časa za pripravo. Dvema ni nič povzročalo težav, dvema pa se zdi, da je bilo prakse na splošno in v šoli premalo. Enega mentorja so ovirale tehnične možnosti, en mentor pa je menil, da imajo dijaki premalo teoretičnega znanja, ki naj bi ga pridobili v šoli.

7. Ali ste pri svojem delu z dijaki pogrešali strokovno pomoč?

Mentorje smo vprašali ali so pri svojem delu z dijaki pogrešali strokovno pomoč s strani šole, GZS, OZS. Možnost so imeli tudi pripisati svoj odgovor. Kar 11 jih ni odgovorilo na vprašanje, od preostalih 23 pa jih je več kot polovica (14 ali 60,9 %) pogrešala pomoč s strani šole. Trije si želijo več pomoči od OZS, od GZS pa je kot kaže (v povezavi na 2. vprašanje) niti ne pričakujejo. 6 jih je odgovor pripisalo in med njimi pa so tudi 4 (17,4 %), ki so s sodelovanjem zadovoljni. Eden se pridružuje tistim, ki želijo več stika s šolo, eden pa meni, da »na splošno premalo sodelujemo z vsemi«.

Tabela 32: Odsotnost strokovne pomoči mentorjem PUD

Pomoč sem pogrešal	DA	
	f	f%
Od šole	14	60,9
Od GZS	0	0
Od OZS	3	13
Drugo	6	26,1
Skupaj	23	100

8. Dijak se za poklic praktično usposablja na šoli in pri delodajalcu. Ocenite, kakšen je vaš prispevek k celotni praktični usposobljenosti dijaka?

Dijaki se praktično usposabljujejo na šoli in pri delodajalcih. Mentorje smo prosili naj v odstotkih ocenijo, v kolikšni meri prispevajo k dijakovi praktični usposobljenosti. Oceno je podalo 26 (81,3 %) od 32 sodelujočih mentorjev. Največ 7 (26,9 %) jih je mnenja, da prispevajo točno polovico, 3 (11,5 %) pa, da prispevajo tri četrtine dijakove usposobljenosti. Če rezultate združimo, ugotovimo, da 6 (23,1 %) mentorjev meni, da prispevajo manj kot 50 % k dijakovi praktični usposobljenosti, 20 (76,9 %) pa je prepričanih, da prispevajo natančno polovico (7 ali 26,9 %) oz. več (13 ali 50 %) k dijakovi praktični usposobljenosti.

Tabela 33: Samoocena mentorjevega deleža praktične usposobljenosti dijaka

Ocena prispevka v %	Število mentorjev	f%
25	2	7,7
35	1	3,8
40	2	7,7
45	1	3,8
50	7	26,9
55	2	7,7
60	1	3,8
70	2	7,7
75	3	11,5
80	1	3,8
82	1	3,8
88	1	3,8
95	1	3,8
100	1	3,8
Skupaj	26	100

Mentorje smo prosili, naj svojo oceno utemeljijo, kar je storilo 18, in dva, ki odstotkovne ocene nista označila, skupaj torej 20. 8 jih opisuje prakso, nekaj je le kratkih zapisov kot npr.: »nekaj je odmika od teorije«, »skromno« ipd., kar 5 mentorjev pa tu zapiše mnenje o prekratki ali razdrobljeni praksi, dva od teh pa tudi o preskromnem sodelovanju s šolo.

Čeprav je število sodelujočih mentorjev majhno, pa vendarle lahko zasledimo, da nizko oceno podajo tisti, ki v utemeljitvi pišejo o premajhnem številu ur prakse, skromni aktivnosti dijakov, dejstvu, da mu dodeljujejo le osnovne naloge ipd.

Na drugi strani najvišjo oceno nekaterih mentorjev (100 %) spremlja utemeljitev: »Kar delamo, delamo 100 %«, drugi dve visoki oceni (80 % in 82 %) pa pripisujejo visoki aktivnosti in zanimanju dijaka: »Imel veliko modelov, poslušal in se iz leta v leto bolj usposabljal« ter predanosti mentorja: »Vedno sem bil na razpolago pri vprašanih. Nudil sem jim strokovno pomoč izven šole.« Iz utemeljitev ugotovimo, da je polovica mentorjev kritična, 7 je nevtralnih zapisov o poteku prakse, le trije pa razlagajo svoj uspeh z izkazanim lastnim trudom in trudom dijakov.

9. Česa od naštetega, menite, da dijaki na zaključnem izpitu ne morejo izkazati v dovolj veliki meri, je pa pomembno za njihovo uspešno delo v poklicu?

Mentorje smo prosili naj ocenijo, kaj dijaki na zaključnem izpitu ne morejo izkazati v dovolj veliki meri, je pa pomembno za njihov uspeh v poklicu. Lahko so se odločili za več od naštetih možnosti in za zapis svojega mnenja. Odgovorilo je 25 mentorjev.

Tabela 34: Dijaki na ZI ne morejo izkazati nekaterih pomembnih elementov poklicne usposobljenosti

Dijaki ne morejo izraziti:	f	f%
širše poklicne usposobljenosti,	13	52
uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,	10	40
varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,	1	4
spretnosti pri opravljanju dela,	8	32
odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,	14	56
razvitih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,	8	32
in drugo:	3	12

Mentorji so v največji meri prepričani, da dijaki na zaključnem izpitu težko izkažejo odgovoren odnos do delovnega mesta, narave in tuje lastnine (14 ali 56 %) in širše poklicne usposobljenosti (13 ali 52 %). Nekoliko manj jih je mnenja, da težko izkažejo uporabo sodobnih tehnologij, virov in podatkov (10 ali 40 %), spretnosti pri opravljanju dela ter razvitost sposobnosti za uspešno delo v poklicu (v obeh primerih 8 ali 32 %). Le eden mentor pa izbere odgovor, da dijaki ne morejo izraziti znanj o varovanju lastnega zdravja in zdravja drugih. Trije dopišejo pod drugo svoj komentar. Eden je prepričan, da z nekaj letno ali desetletno prakso pride vse to, drugi, da je premalo časa za izpit, in tretji, da so dijaki nezainteresirani za poklic oziroma delo.

10. Kaj vi opazate, da dijaki znajo še bolje, kot lahko predstavijo, ali pa znajo premalo, a se na izpitu ne ugotavlja in tega zato tudi ne morejo predstaviti.

Mentorje smo prosili naj opišejo, kaj se na izpitu ne ugotavlja, a bi bilo dobro, da bi se, saj se tako prikrijejo znanja pomembna za poklic, na drugi strani pa tudi neznanje, ki jih pri opravljanju poklica ovira. Odgovore je zapisalo 18 mentorjev (56,3 %), 6 jih ne odgovarja neposredno na vprašanje, temveč ugotavlja, da je premalo prakse, da dijaki pokažejo premalo zanimanja za poklic ter, da jih pri izvajanju prakse »ovirajo« delovne naloge, ki jih od njih zahteva delovni proces oz. delodajalci. Eden od mentorjev zapiše, da o tem ne more soditi, saj pri izpitu ni sodeloval in ne ve »kaj in kako so ocenjevali«, drugi je z izpitom seznanjen, meni pa, da je »čas praktičnega izpita kratek«. Dva mentorja – frizerja ugotavljata, da je učni program zastarel oz. slabo pripravljen: »Ni nikakršnega modernega striženja, preveč stremijo h klasiki, saj celo leto strižejo s škarjami, na zaključnem izpitu pa z britvijo. Ne delajo niti osnov spletnja kit ali kaj podobnega.« in »Dijaki, ko naredijo zaključni izpit, bi morali biti pripravljeni za delo frizerja. Večkrat se ugotavlja, da še ne znajo osnovne stvari.« Tretji mentor – frizer pa pogrša ugotavljanje »spretnosti in novih idej, zato ker niso naloge pravilno dodeljene«, premalo je po njegovem mnenju uporabe idej. En mentor avtoserviserjev meni, da je nivo teoretičnega znanja, ki bi ga lahko prenesli na praktični del izobraževanja prenizek in da to velja tudi za izpit, drugi pa, da so pomembna tudi nekatera dela, ki niso zajeta v načrtu izobraževanja »diagnostika, delo z računalniki, tuj jezik«. Od mehatronikov operaterjev pa se po mnenju mentorjev premalo zahteva na področju integriranih ključnih kvalifikacij, uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov, sposobnost za uspešno delo v poklicu ter teoretičnega znanja iz sodobnih tehnologij.

11. Kaj je po vašem mnenju razlog ali ovira, da se ta znanja ne ugotovijo?

Razlog, da se ta znanja ne ugotovijo, mentorji podajajo v naslednjem odgovoru. Odgovori jih 14 ali 44 % vseh sodelujočih. Pri dijakih jih razloge išče 5, navajajo pa: *jih nihče ne aktivira; nimajo in nočejo imeti delovnih navad; odnos do dela, nihče ne bi rad več delal ob sobotah (frizer); premalo zanimanja za poklic (2x), večina se odloči samo, da naredi neko šolo. 5 jih v odgovoru kritizira prakso samo: prakse je premalo (3x); da je tempo dela prehitro in zmanjka časa; premalo medsebojnega sodelovanja med mentorjem in dijakom. 8 jih omenja razloge vezane na šolo: prenizko teoretično znanje; načrt izobraževanja; prenatrpan šolski program; šola premalo sodeluje pri (praktičnem) izobraževanju; prevelika zaščita dijakov s strani šole; zastarelo teoretično znanje; prevelike skupine dijakov, pa tudi nizka usposobljenost učiteljev in mentorjev na tem področju.*

Paleta odgovorov je zelo široka, večina pa je zelo kritičnih.

12. Ali ste že zaposlili katerega od vaših bivših dijakov?

V preteklih letih so po podatkih, ki jih posredujejo sodelujoči mentorji (odgovori jih 28), v podjetjih, kjer so praktično usposabljali dijake v 21-ih (75 %) primerih le te tudi zaposlili. V 7-ih (25 %) primerih v preteklosti dijakov niso povabili v podjetje. V letošnjem letu se je odstotek zaposlenih nekoliko znižal. 18 ali 66,7 % (od 27-ih odgovorov) mentorjev odgovarja, da bodo delodajalci bivše dijake zaposlili, 9 ali 33,3 % pa, da temu ne bo tako.

13. Če ste odgovorili z DA, danes pa razmišljate o usposobljenosti za delo tega novega sodelavca, bivšega dijaka, katero od navedenih ocen bi mu danes prisodili pri navedenih kriterijih?

Tabela 35: Ocena poklicne usposobljenosti mentorjevega sodelavca, pred tem njegovega dijaka na PUD

Usposobljenost novega sodelavca	Zadostno 2		Dobro 3		Zelo dobro 4-5	
	f	f%	f	%	f	f%
Vključenost v delovno okolje	3	14,3	7	33,3	11	52,4
Strokovna znanja in usposobljenost	2	9,5	11	52,4	8	38,1
Samostojnost pri delu	4	20	8	40	8	40
Delovne navade	2	9,5	8	38,1	11	52,4
Odnos sodelavcev in nadrejenih	2	9,5	7	33,3	12	57,1

Mentorje, ki so že zaposlovali dijake, smo povprašali o usposobljenosti za delo glede na predlagane kriterije. Odgovorilo je 21 mentorjev. Najvišjo oceno »zelo dobro 4-5« so v največji meri prisodili odnosu do sodelavcev in nadrejenih (57,1 %), le z nekaj odstotki manj (52,4 %) prisojajo najvišjo oceno za vključenost v delovno okolje in delovne navade. Strokovna znanja in usposobljenost v polovici primerov (11 ali 52,4 %) ocenjujejo z oceno »dobro 3«. Najvišji delež (20 %) najslabše ocene »zadostno 2« pripišejo samostojnosti pri delu, čeprav to ne velja za večino, saj oceno »dobro 3« in »zelo dobro 4-5« prisodijo v obeh primerih po 8-krat oz. v 40 %.

5. ZAKLJUČKI NEPOSREDNEGA SPREMLJANJA ZAKLJUČNEGA IZPITA

5.1. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Frizer

Dne 6. 6. 2008,

ŠC Celje – Srednja šola za storitvene dejavnosti in logistiko - praktični del
27 dijakov zaključnega letnika v prenovljenem programu Frizer

1. Priprava na zaključni izpit

Priprave na praktični del in zagovor zaključnega izpita so bile izvedene pod vodstvom učitelja v manjši skupini. Dijaki so že v času pouka dobili vsa podrobnejša navodila za izvedbo zaključnega izpita.

Šola je razpisala teme frizerskih storitev, npr. poroka, maturantski ples, cocktail party.

Dijaki so pripravili seminarsko nalogo na izbrano temo. Zajemala je vse elemente od naslovnice, kazala, vsebine, navedbo virov. Bolj ali manj lično so jih dijaki zvezali v dokument in oddali pred izpitom izpitni komisiji. V vsebinskem delu so predstavili najprej sam dogodek, nato pa so predstavili žensko in moško pričesko, opisali tehnološke postopke, procese dogajanja v laseh, uporabo materialov in pripomočkov ter postopke oblikovanja pričeske glede na celotno podobo osebe. Predstavitev pričesk v seminarski nalogi je hkrati priprava na izvedbo praktične frizerske storitve.

2. Izvedba zaključnega izpita in zagovor.

Dve učilnici za frizerstvo, v vsaki s 16 delovnimi mesti so s premično steno odprli v en velik prostor. Delovnih mest je bilo dovolj za vseh 27 dijakov, vendar je celoten prostor premajhen za takšno skupino, zato so bili dijaki na svojih delovnih mestih prostorsko zelo utesnjeni. Vsak dijak je imel po dva modela, večji del niso bili vsi istočasno prisotni, pa vendar je bila nepopisna gneča v prostoru in dijaki, ki so opravljali ZI, so imeli zelo omejeni prostor za gibanje in delo. Izogibanje drug drugemu jim je jemalo koncentracijo pri delu in tudi čas, v katerem so morali frizerske storitve opraviti. Vsi so kljub temu opravili delo v predvidenem času, od 8.00 do 15.00 ure, vendar niso imeli možnosti in tudi ne predvidenega odmora za malico ali za osvežitev s pijačo.

Delo vseh 27 dijakov je spremljala tri članska komisija iz vrst učiteljev praktičnega pouka. Vsaka članica je vodila svojo ocenjevalno listo za vsakega dijaka za vsako opravljeno storitev. Vsak dijak je moral pridobiti oceno vseh treh članov komisije, šele potem je lahko

nadaljeval z naslednjim delom. Ob zaključevanju posameznih storitev je bila znova velika gneča, kar je bilo naporno tako za dijake kot tudi za ocenjevalno komisijo. Komisija je lahko ocenjevala le končni izdelek, v gneči pa, pri večini dijakov, nikakor ni mogla spremljati postopkov dela, natančnost pri delu, urejenost prostora, higijene, komuniciranje s stranko itd.. Kljub temu so dijaki delali v sproščenem vzdušju in ob spodbudnih besedah komisije.

Izkazane poklicne kompetence:

Tabela 36: Ocena izkazanih poklicnih kompetenc na ZI

Storitev	Poklicne kompetence	Da/ne
1. Urejanje ženske in moške pričeske za različne priložnosti (umivanje las in lasišča, striženje las, oblikovanje mokrih in suhih las, britje, trajno preoblikovanje, spreminjanje barve las, izdelava in uporaba lasnih vstavkov)	<ul style="list-style-type: none"> • celostno načrtuje storitve s tehničnega, tehnološkega in estetskega vidika glede na namen in celostno podobo modelov • racionalno organizira delo, • neguje lase, nohte in kožo z izbiro ustreznih negovalnih sredstev, • obvladuje izvedbo tehnoloških postopkov različnih tehnik striženja, trajnega preoblikovanja in spreminjanja barv, • oblikuje pričeske glede na značilnosti las, časovno obdobje, namen in celostno podobo stranke, 	Da Da Da Da
2. Manikiranje	<ul style="list-style-type: none"> • izdelava osnovno manikuro, 	Da Da
3. Ličenje za različne priložnosti	<ul style="list-style-type: none"> • liči glede na namen, tip kože, obliko obraza, telesno konstitucijo in oblačila, • dezinficira in čisti pripomočke • kontrolira, ovrednoti in utemeljuje opravljene storitve. 	Da Da

3. Zagovor je potekal čez teden dni, 13.6.2008. Dijaki so po opravljenih praktičnih storitvah pripravili pisno analizo opravljenega dela, oddali izpitni komisiji in jo priložili k seminarski nalogi v dokumentacijo. Izzpitna komisija je lično pripravila izpitni prostor in prav tako pričela z delom ob 8.00. uri. Dijaki so posamezno pristopali v prostor k zagovoru pred isto tri člansko komisijo. Članica, učiteljica praktičnega pouka je bila spraševalka. Brez izpitnih listkov so dijaki najprej predstavili svoje delo, nato opisali težave v postopku dela, utemeljili izbor in uporabo materialov, pripomočkov glede na učinke, ki so jih želeli doseči itd.. Spraševalci so dajali dijakom pozitivne povratne informacije in jih spodbujali z usmeritvenimi podvprašanji pri utemeljevanju procesov v laseh v času »tretmajev« oziroma pri oblikovanju pričesk. Izmenično so dijakom postavljali več vprašanj iz predstavitve moškega, ženskega frizerstva, manikire ali ličenja.

4. Mnenje in predlogi vodje področnih skupin o poteku zaključnega izpita.

Podpiram in želim pohvaliti pripravo na zaključni izpit in izdelavo dokumentacije v obliki seminarske naloge. Dijaki so v tej nalogi povezali strokovno teoretična in praktična znanja na stopnji uporabnosti, se dogovorili z modeli o frizerskih storitvah, jih fotografirali in priložili fotografijo pred frizerskim postopkom, razmislili in se odločili o tehnoloških postopkih, dokazali doseganje ključnih kvalifikacij (IKT itd..) in v evalvaciji opravljenega dela priložili fotografijo modela po frizerskih storitvah.

Pohvalila bi prijazen in spoštljiv odnos in komuniciranje članic izpitne komisije do dijakov in njihovih modelov v izpitni situaciji.

Predlagam, da se v prihodnje organizira izvedba zaključnih izpitov v enem prostoru za manjšo skupino dijakov (po normativu!) za eno izpitno komisijo, da bodo imeli dijaki dovolj delovnega prostora in bo izpitna komisija lahko spremljala in ocenila potek izvajanja vseh frizerskih postopkov in kompetence v procesu dela vsakega dijaka posebej, ne le zaključni izdelek. Menim, da bi v večjem prostoru bilo tudi več možnosti, da bi si dijaki lahko organizirali čas odmora za malico in osvežilne napitke.

Vsi dijaki so opravili načrtovane storitve, vendar so bile le-te različne kakovosti. Poklicne kompetence si bodo razvijali še z izkušnjami. Tehnološko so postopke izvedli solidno, verjetno pa jim v času tri letnega izobraževanja zmanjka časa za razvijanje estetike oblikovanja pričesk, ki se je pokazala kot šibkejša stran znanja dijakov na zaključnem izpitu.

Anica Justinek,
vodja področnih skupin

Dne 13. 6. 2008,

ŠC Celje – Srednja šola za storitvene dejavnosti in logistiko – 2.IE Storitve in zagovor
27 dijakov zaključnega letnika v prenovljenem programu Frizer

1. Priprava na zaključni izpit

Priprave na praktični del in zagovor zaključnega izpita so bile izvedene pod vodstvom učitelja v manjši skupini. Dijaki so že v času pouka dobili vsa podrobnejša navodila za izvedbo zaključnega izpita.

Šola je razpisala teme frizerskih storitev, npr. poroka, maturantski ples, cocktail party.

Dijaki so pripravili seminarsko nalogo na izbrano temo. Zajemala je vse elemente od naslovnice, kazala, vsebine, navedbo virov. Bolj ali manj lično so jih dijaki zvezali v dokument in oddali pred izpitom izpitni komisiji. V vsebinskem delu so predstavili najprej sam dogodek , nato pa so predstavili žensko in moško pričesko, opisali tehnološke postopke,

processe dogajanja v laseh, uporabo materialov in pripomočkov ter postopke oblikovanja pričeske glede na celostno podobo osebe. Predstavitev pričesk v seminarski nalogi je hkrati priprava na izvedbo praktične frizerske storitve.

2. Izvedba zaključnega izpita in zagovor.

Dve učilnici za frizerstvo, v vsaki z 16 delovnimi mesti so s premično steno odprli v en velik prostor. Delovnih mest je bilo dovolj za 27 dijakov, ne pa tudi delovnega prostora. Vsak dijak je imel po dva modela, večji del niso bili vsi istočasno prisotni, pa vendar je bila nepopisna gneča v prostoru in dijaki, ki so opravljali ZI, so imeli zelo omejeni prostor za gibanje in delo. Izogibanje drug drugemu jim je jemalo koncentracijo pri delu in tudi čas, v katerem so morali frizerske storitve opraviti. Vsi so opravili delo v predvidenem času, od 8.00 do 15.00 ure, vendar niso imeli možnosti in tudi ne predvidenega odmora za malico ali za osvežitev s pijačo.

Delo vseh 27 dijakov je spremljala tri članska komisija iz vrst učiteljev praktičnega pouka. Vsaka članica je vodila svojo ocenjevalno listo za vsakega dijaka za vsako opravljeno storitev. Vsak dijak je moral pridobiti oceno vseh treh članov komisije, šele potem je lahko nadaljeval z naslednjim delom. Ob zaključevanju posameznih storitev je bila znova velika gneča, kar je bilo naporno tako za dijake kot tudi za ocenjevalno komisijo. Komisija je lahko ocenjevala le končni izdelek, v gneči pa, pri večini dijakov, nikakor ni mogla spremljati postopkov dela, natančnosti pri delu, urejenost prostora, higijene, komuniciranja s stranko itd.. Kljub temu so dijaki delali v sproščenem vzdušju in ob spodbudnih besedah komisije.

Izkazane poklicne kompetence:

Tabela 37: Izkazane poklicne kompetence dijakov pri posamezni storitvi

Storitev	Poklicne kompetence	Da/ne
1. Urejanje ženske in moške pričeske za različne priložnosti (umivanje las in lasišča, striženje las, oblikovanje mokrih in suhih las, britje, trajno preoblikovanje, spreminjanje barve las, izdelava in uporaba lasnih vstavkov)	• celostno načrtuje storitve s tehničnega, tehnološkega in estetskega vidika glede na namen in celostno podobo modelov	Da
	• racionalno organizira delo,	Da
	• neguje lase, nohte in kožo z izbiro ustreznih negovalnih sredstev,	Da
2. Manikiranje	• obvladuje izvedbo tehnoloških postopkov različnih tehnik striženja, trajnega preoblikovanja in spreminjanja barv,	Da
	• oblikuje pričeske glede na značilnosti las, časovno obdobje, namen in celostno podobo stranke,	Da
3. Ličenje za različne priložnosti	• izdelava osnovno manikuro,	Da
	• liči glede na namen, tip kože, obliko obraza, telesno konstitucijo in oblačila,	Da
	• dezinficira in čisti pripomočke	Da

	<ul style="list-style-type: none"> • kontrolira, ovrednoti in utemeljuje opravljene storitve. 	
--	--	--

3. Zagovor je potekal čez teden dni, 13.6.2008. Dijaki so po opravljenih praktičnih storitvah pripravili pisno analizo opravljenega dela, oddali izpitni komisiji in jo priložili k seminarski nalogi v dokumentacijo. Izzpitna komisija je lično pripravila izpitni prostor in prav tako pričela z delom ob 8.00. uri. Dijaki so posamezno pristopali v prostor k zagovoru pred isto tri člansko komisijo. Članica, učiteljica praktičnega pouka je bila spraševalka. Brez izpitnih listkov so dijaki najprej predstavili svoje delo, nato opisali težave v postopku dela, utemeljili izbor in uporabo materialov, pripomočkov glede na učinke, ki so jih želeli doseči itd.. Spraševalci so dajali dijakom pozitivne povratne informacije in jih spodbujali z usmeritvenimi podvprašanji pri utemeljevanju procesov v laseh v času »tretmajev« oziroma pri oblikovanju pričesk. Izmenično so dijakom postavljali več vprašanj iz predstavitve moškega, ženskega frizerstva, manikire ali ličenja.

4. Mnenje in predlogi vodje področnih skupin o poteku zaključnega izpita.

Podpiram in želim pohvaliti pripravo na zaključni izpit in izdelavo dokumentacije v obliki seminarske naloge. Dijaki so v tej nalogi povezali strokovno teoretična in praktična znanja na stopnji uporabnosti, se dogovorili z modeli o frizerskih storitvah, jih fotografirali in priložili fotografijo pred frizerskim postopkom, razmislili in se odločili o tehnoloških postopkih, dokazali doseganje ključnih kvalifikacij (IKT itd..) in v evalvaciji opravljenega dela priložili fotografijo modela po frizerskih storitvah.

Pohvalila bi prijazen in spoštljiv odnos in komuniciranje članic izpitne komisije do dijakov in njihovih modelov v izpitni situaciji.

Predlagam, da se v prihodnje organizira izvedba zaključnih izpitov v enem prostoru za manjšo skupino dijakov (po normativu!) za eno izpitno komisijo, da bodo imeli dijaki dovolj delovnega prostora in bo izpitna komisija lahko spremljala in ocenila potek izvajanja vseh frizerskih postopkov in kompetence v procesu dela vsakega dijaka posebej, ne le zaključni izdelek. Menim, da bi v večjem prostoru bilo tudi več možnosti, da bi si dijaki lahko organizirali čas odmora za malico in osvežilne napitke.

Predlagam, da se pripravijo kriteriji ocenjevanja in ocenjevalne liste za vsako izpitno storitev, da se dijaki z njimi seznanijo in da se ocenjevalna komisija ravna po njih. Verjamem, da so z izpitnim katalogom za zaključni izpit dijaki seznanjeni le toliko, kolikor jih seznanijo učitelji.

Vsi dijaki so opravili načrtovane storitve, vendar so bile le-te različne kakovosti. Poklicne kompetence si bodo razvijali še z izkušnjami. Tehnološko so postopke po moji oceni izvedli solidno, verjetno pa jim v času tri letnega izobraževanja zmanjka časa za razvijanje estetike oblikovanja pričesk, ki se je pokazala kot šibkejša stran znanja dijakov na zaključnem izpitu.

Dne 13. 6. 2008,

Srednja šola za oblikovanje - 2. izpitna enota (storitev in zagovor)

Spremljava 27 dijakov na zaključnem izpitu v prenovljenem programu Frizer.

1. Priprava na zaključni izpit

Dijaki so že v času pouka, že 14. aprila dobili vsa podrobnejša navodila o poteku, kriterijih, delovnih pripomočkih itd...za izvedbo 2. IE zaključnega izpita, kar so morali tudi osebno podpisati in imajo na šoli dokumentirano. Priprave na praktično delo so potekale v maju na modelih ob vodstvu učiteljev praktičnega pouka.

Dijaki so pripravljali seminarsko nalogo v aprilu in v maju po natančnih navodilih, ki so jih prav tako dobili v aprilu od učiteljev. V navodilih je bila zahteva, da se upoštevajo vsi elementi, od naslovnice, kazala, vsebine, navedba virov itd., tudi s konkretnimi primeri. Posebej so bila izpostavljena navodila, kaj vse mora biti zajeto v vsebini naloge in da mora biti zvezana v spiralo. Seminarsko nalogo, kot dokument so morali dijaki oddati pred izpitom izpitni komisiji. V vsebinskem delu so predstavili potek dela, pripomočke in materiale za posamezne delovne naloge storitev. Predstavitev pričesk v seminarski nalogi je hkrati priprava na izvedbo praktične frizerske storitve.

2. Izvedba zaključnega izpita in zagovor.

Naloge za storitev in zagovor so vsi dijaki opravljali enako in za vsako nalogo so dijaki dobili na pripravah dodatna navodila in so bili seznanjeni s kriteriji ocenjevanja:

Izdelava celostne podobe ženske stranke z elementi izdelave:

- Striženje z britvijo po predlogi in navodilih o dolžini las na posameznih delih glave,
- Barvanje ali hladna trajna ondulacija,
- Oblikovanje las z ročnim sušilcem,
- Manikira s podaljševanjem konic,
- Ličenje po predlogi

Izdelava celostne podobe ženske stranke z elementi izdelave:

- Klasično moško striženje –nizko oziroma srednje,
- Oblikovanje las z ročnim sušilcem po klasičnem moškem striženju.

Zaključni izpit je potekal v učilnicah praktičnega pouka frizerstva, v manjših skupinah, delo vsake skupine je spremljala in ocenjevala tri članska izpitna komisija.

V eni učilnici smo imeli možnost spremljati dijake, ki so imeli sklenjeno **individualno učno pogodbo** z delodajalci. Dijaki so opravljali vse naloge storitve in zagovor 2. IE zaključnega izpita storitev in zagovor v enem dnevu. Ker so bili v skupini le štirje (ali tri?) dijaki, so imeli veliko delovnega prostora, delo je potekalo hitro, v tišini, so si lahko v teku dneva vzeli tudi krajši čas za odmor z malico in za osvežitev. V izpitni komisiji je bila ena predstavica delodajalcev OOOZ, drugi predstavnik delodajalcev se kljub povabilu in zagotovitvi, da pride,

ni odzval, šola je poskrbela, da sta bili drugi dve članici učiteljica PRA iz šole in učiteljica strokovne teorije.

Zagovor je potekal v isti učilnici, ko je dijak zaključil z opravljanjem storitve. Povabljen je bil, da izbere izpitni listič (nestandardno oblikovan, lično pripravljen) z vprašanji. Vprašanja so bila postavljena tako, da je kandidat dokazoval uporabno znanje strokovne teorije za frizerske storitve. Vprašanja je zastavljala učiteljica strokovne teorije in dijake po potrebi vljudno spodbujala k odgovorom tudi s podvprašanji.

V drugih dveh prostorih je potekal zaključni izpit za manjši skupini dijakov (pol oddelka), ki so imeli sklenjeno **kolektivno pogodbo** z delodajalci. Zanje so organizirali opravljanje 2. IE v dveh dneh. Spremljali smo prvi dan, ko so dijaki opravljali frizerske storitve Urejanje ženske in moške pričeske, v času od 8.00 do 11.30. ure, medtem ko so storitve manikire in ličenja opravljali v naslednjih dneh.

Tudi njih sta spremljali tri članski komisiji, dve učiteljici praktičnega pouka in ena učiteljica strokovno teoretičnih predmetov. Člani so skupaj pregledovali in s točkami ovrednotili na ocenjevalni listi opravljeno storitev za vsakega dijaka. Po pregledu in ovrednotenju opravljene naloge, je dijak lahko nadaljeval z naslednjim delom.

Člani so vrednotili dijakov postopkov dela, natančnost pri delu, urejenost prostora, higieno, komuniciranje s stranko itd.

Kljub temu so dijaki delali v sproščenem vzdušju in ob spodbudnih besedah komisije.

Izkazane poklicne kompetence:

Tabela 38: Izkazane poklicne kompetence dijakov pri posamezni storitvi

Storitev	Poklicne kompetence	Da/ne
1. Urejanje ženske in moške pričeske za različne priložnosti (umivanje las in lasišča, striženje las, oblikovanje mokrih in suhih las, britje, trajno preoblikovanje, spreminjanje barve las, izdelava in uporaba lasnih vstavkov)	<ul style="list-style-type: none">• celostno načrtuje storitve s tehničnega, tehnološkega in estetskega vidika• racionalno organizira delo,• neguje lase, nohte in kožo z izbiro ustreznih negovalnih sredstev,• obvladuje izvedbo tehnoloških postopkov tehnike striženja, trajnega preoblikovanja in spreminjanja barv,• oblikuje pričeske glede na značilnosti las, celostno podobo stranke,	Da Da Da Da Da
<u>Dijaki z individualno učno pogodbo:</u> 2. Manikiranje 3. Ličenje za različne priložnosti	<ul style="list-style-type: none">• izdelava osnovno in specialno manikuro,• liči glede na namen, tip kože, obliko obraza, telesno konstitucijo in oblačila,• dezinficira in čisti pripomočke• kontrolira, ovrednoti in utemeljuje opravljene storitve.	Da Da Da Da

4. Mnenje in predlogi vodje področnih skupin o poteku zaključnega izpita.

Podpiram pripravo seminarske naloge kot dokumentacijo in pripravo na praktično izvedbo nalog storitev zaključnega izpita. Dijaki so v nalogi povezali strokovno teoretična in praktična znanja na stopnji uporabnosti, se dogovorili z modeli o frizerskih storitvah, se odločili o tehnoloških postopkih, dokazali doseganje nekaterih ključnih kvalifikacij (IKT, socialne veščine itd..). Presenetilo me je, da se šola ni odločila za razpis več tem glede na namen pričesk za različne dogodke v okviru storitve, na osnovi katerih bi imeli dijaki možnost izbire. Menim, da je pregledovanje opravljenih nalog dijaka istočasno vseh treh članic ter med njimi usklajeno določanje števila točk primerno, saj ocenjevanje poteka hitreje in dijak ni vezan na čakanje vsakega člana posebej.

Pohvalila bi organizacijo izvajanja ZI, mirno, tiho in zavzeto delovno vzdušje, organiziranost izpitnih komisij, prijazen in spoštljiv odnos in komuniciranje članic izpitne komisije do dijakov in njihovih modelov v izpitni situaciji.

Predlagam, glede na to, da so dijaki z individualno učno pogodbo opravili v osmih delovnih urah (v enem dnevu) vse obveznosti storitve in zagovor, da se enako organizira v enem dnevu tudi za vse druge dijake. Menim, da bi morali vsi dijaki opravljati zaključni izpit pod enakimi pogoji, ne glede ali imajo sklenjeno individualno ali kolektivno učno pogodbo.

Opravljene naloge storitev so bile različne kakovosti. Želela bi si več estetike pri oblikovanju pričesk, ki se je po moji oceni pokazala kot šibkejša stran na primerih, ki smo jih lahko spremljali. Dijaki z individualno učno pogodbo so po moji oceni pokazali primerljiva znanja z ostalimi dijaki in v ničemer niso odstopali. Prijetno so me presenetili pri ličenju in manikiri v primerjavi s kandidati na mojstrskih izpitih, medtem ko pri dijakih s kolektivno učno pogodbo tega nismo imeli priložnost spremljati.

Anica Justinek,
vodja področnih skupin

5.2. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Mehatronik operater

Na zaključnem izpitu sem spremljal dijake prve generacije Mehatronik operater na štirih šolah – v Velenju, v Celju, na Ptuju in v Kranju.

Za vse spremljave velja, da so se učitelji ob naši prisotnosti večinoma držali pravilnika (postopek, spraševanje, trajanje ...).

5. 6. 2008, Velenje

Izdelek je bil skupinsko delo, pri katerem so sodelovali vsi dijaki, ki so opravljali zaključni izpit – elektro-pnevmatično odpiranje in zapiranje oken (prezračevanja prostorov). Vsak dijak je naredil del sistema, zahtevnejše stvari (elektroniko) je izdelal učitelj. Na zagovoru ni bilo posebnosti. Dijaki so slabo znali osnovne stvari. Organizacija in izpeljava zaključnega izpita je bila izpeljana zgledno. Zagovori so potekali v slovesnem duhu, s tem so organizatorji poudarili pomembnost zaključnega izpita. Ocenjevanje je potekalo precej ohlapno. Učitelji so pripravili svoj predlog meril za ocenjevanje, ki je drugačen od tistega v katalogu. Dijaki so bili v splošnem slabše sposobni, temu primerno je bilo tudi delo na zaključnem izpitu. Izdelek je bil skupinsko delo, določeni dijaki so se rezultate dosegli na račun drugih ... Dokumentacijo je izdelal en dijak, drugi so jo kopirali. Jezikovno so naloge zelo slabe. Risbe so skenirane ali fotografirane. Menim, da se ne bi smelo zgoditi, da bi učitelj dovolil uporabo neavtorskih del.

11. 6. 2008, Ptuj

Dijaki so izdelovali strojni in elektro del (krmiljenje) odpiranja in zapiranja dvoriščnih vrat. Izdelek je individualen. Naloga je zanimiva in predvsem uporabna. Na zagovoru ni bilo posebnosti. Organizacija izpita je bila v redu. Izpit je potekal brez posebnosti. Nisem mogel zaslediti elementov skupinskega dela. Merila ocenjevanja so bila precej ohlapna ... Dokumentacija je zelo slaba in nedodelana, površna, neoblikovana, pomanjkljiva ... jezik je izredno slab! Sprašujejo vsi člani izpitne komisije. Dijaki ves čas govorijo (in pišejo) o napetosti 220 V, ki je že kakšnih 15 let ni več ... Znanje dijakov s področja elektrotehnike je izredno slabo.

18. 6. 2008, Celje

Dijaki in učitelji so se na zagovor dobro pripravili. Organizacija in izpeljava zaključnega izpita je bila izpeljana zgledno. Zagovori so potekali v slovesnem duhu, s tem so organizatorji poudarili pomembnost zaključnega izpita (na mizi sta bili roža in slovenska zastava, miza

pogrnjena s prtom). Glede na specifiko programa so komisijo sestavljali učitelj elektrotehnike in dva učitelja strojništva. Prisotna je bila tudi učiteljica slovenščine. Izdelek je bil skupen, vsak dijak je bil avtor enega dela izdelka, ki je bil avtomatiziran stroj za sortiranje in pakiranje. Dijaki so relativno dobro odgovarjali na zastavljena vprašanja, ki so bila večinoma vezana na izdelek. Vsekakor pa so bila vsa vezana na strokovne vsebinske sklope. Dijaki so bili dobro pripravljene, v splošnem so zelo dobro znali, menim, da celo presenetljivo dobro. Pripravljene so bili tudi na nastop in uporabo knjižnega jezika pri nastopu. Ocenjevanje je potekalo po dobro pripravljenih kriterijih in merilih.

Darko Hribar,
vodja področnih skupin

5.3. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Grafični operater

Spremljava zaključnih izpitov v programu Grafični operater v letu 2008

Izkazane poklicne kompetence

Tabela 39: Ocena ravni na ZI izkazanih poklicnih kompetenc

Izkazano je bilo obvladovanje poklicnih in splošnih kompetenc, in sicer:	4	3	2	1	Opomba svetovalca
<ul style="list-style-type: none"> socialne spretnosti: presoja, odgovorno ravnanje, pomoč drugim, strpnost, poštenost, humanost, spretnost za skupinsko delo in sposobnost življenja v delovnem kolektivu ter v demokratični družbi na splošno, 			x		
<ul style="list-style-type: none"> strokovno komuniciranje s sodelavci, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> poznavanje tehnološkega postopka izdelave grafičnega izdelka, 	x				
<ul style="list-style-type: none"> branje tehnične in tehnološke dokumentacije, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> pripravljanje poteka lastnega dela in racionalno opravljanje delovnih nalog, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije na primeren in odgovoren način - za iskanje, obdelavo pri svojem delu, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> uporaba orodij, strojev in naprav v tisku in grafični dodelavi, 	x				
<ul style="list-style-type: none"> kontroliranje kakovosti grafičnega izdelka in ocenjevanje lastnega dela s pomočjo merilnih in kontrolnih naprav, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> sistematično iskanje, lokaliziranje in odpravljanje enostavne napake na strojih, upoštevanje temeljnih načel varnega dela, 	x				
<ul style="list-style-type: none"> okolju primerno recikliranje odpadnih, potiskanih in nepotiskanih tiskovin, knjigoveških in kartonažerskih materialov v industriji, 	x				
<ul style="list-style-type: none"> zavedanje pomena vseživljenjskega učenja, 		x			
<ul style="list-style-type: none"> povezovanje praktičnega dela s teoretičnimi znanji, zakonitostmi in osnovami. 	x				

Zagovor

Spremljala sem zagovore zaključnih izpitov na edini slovenski šoli izvajalki programa Grafični operater Srednji medijski in grafični šoli v Ljubljani, in sicer dne 10.6.2008. Tega dne so zagovor opravljali trije dijaki. Teme njihovih izpitnih del so bile: Tisk mape in lakiranje, Tisk dopisnih listov, Tisk vizitke v dveh barvah.

Zagovori so potekali tako, da so dijaki posamično vstopali v prostor. Na splošno je izpitna komisija ustvarjala prijetno, precej sproščeno in neformalno vzdušje, da bi dijaki lahko pokazali svoje znanje in ne svoje treme. Obenem pa je izpitna komisija ohranila ravno pravšnjo mero avtoritete, primerno izpitni situaciji. Omenjeno splošno delovanje izpitne komisije bi ocenila kot zelo primerno.

Najprej je dijak pregledal izdelek, ki ga je izdelal kot svoje izpitno delo. Nato je izdelek pregledala še izpitna komisija. Nato je izpraševalec dijaku zastavljal vprašanja, vezana na dijakovo izpitno delo. Izpraševalec je zastavljal vprašanja po lastni presoji. Dijak ni imel možnosti izbirati vprašanja z vlečenjem izpitnega listka.

Izpraševalec je bil učitelj, ki je istočasno učitelj strokovne teorije, kot tudi učitelj praktičnega pouka. Izpraševalec je bil naklonjen dijaku, deloval je pozitivno, pomagal je dijaku s podvprašanji, iskal je znanje, ne neznanja.

Mnenje in predlogi višje svetovalke področja o poteku zaključnega izpita

Malo pred začetkom priprav strokovnih delavcev Srednje medijske in grafične šole Ljubljana na izvedbo zaključnega izpita so se učitelji stroke v programu Grafični operater, delno pa tudi ravnatelj šole, udeležili dvodnevne usposabljanja, namenjenega prav pripravi na nov način izvedbe zaključnega izpita. Na tem usposabljanju, ki ga je organiziral in izpeljal Center RS za poklicno izobraževanje, so se udeleženci teoretično seznanili z aktualnim stanjem v Sloveniji na tem področju, velik del usposabljanja pa je bil namenjen praktični usposobitvi strokovnih delavcev šole na izvedbo novega zaključnega izpita. Udeleženci seminarja so prejeli tudi slovenska gradiva, ki so v tistem času obstajala. Kmalu, pri dejanski izpeljavi zaključnega izpita, se je omenjeno delo s strokovnimi delavci šole v zvezi s pripravo na zaključni izpit, bogato obrestovalo.

Na splošno lahko rečem, da je bil glede na moja opažanja zaključni izpit prve generacije grafičnih operaterjev skrbno pripravljen in kvalitetno izveden. Uspešen zaključni izpit je bil sad triletnega predanega dela učiteljev.

To pa ne pomeni, da so učitelji že popolnoma sprejeli nov način zaključevanja.

Člani izpitne komisije so izrazili prepričanje, da z vprašanji, vezanimi izključno na izpitno delo, ne morejo v zadostni meri preveriti strokovno-teoretičnega znanja kandidatov. Kako zastaviti primerno izpitno vprašanje ter področje preverjanja znanja na splošno je gotovo področje, ki bi ga morali pri učiteljih okrepiti.

Na omenjeni šoli so imeli vsi dijaki individualna izpitna dela. Za prvo izvedbo zaključnega izpita po novem si na šoli še niso upali zagristi v skupinska izpitna dela. To je popolnoma razumljivo, saj je vrednotenje znanja pri skupinskem delu mnogo zahtevnejše.

Izkušnja s prvo generacijo grafičnih operaterjev je nova in pozitivna. S konstruktivnim skupnim delom nacionalnih ustanov (CPI, ZRSŠ ...), šole, delodajalcev in seveda dijakov se je po večletnem vloženem trudu pokazalo, da je mogoče tudi iz »slabših« dijakov vzgojiti kompetentne, zaposljive, samozavestne in samostojne državljane. Žal pa jih je na tej poti mnogo omagalo. Osip dijakov je bil zelo velik.

Dr. Alenka Turičnik,
vodja področnih skupin

5.4. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Avtoserviser

Izvedbo zagovora v sklopu druge izpitne enote zaključnega dela kot storitve z zagovorom smo spremljali na eni od štirih šol, na katerih kandidati v spomladanskem roku zaključujejo šolanje po programu Avtoserviser, in sicer SPSŠ Bežigrad v Ljubljani. Zagovor je potekal v eni od učilnic v šolskih delavnicah tako za dijake s kolektivno, kot dijake z individualno učno pogodbo.

Naslovi nalog z navodili za izvedbo zaključnega dela in kriteriji za ocenjevanje - točkovnikom so objavljeni na spletni strani šole. Kandidati so izbrali naslove nalog in jih izvajali individualno ali skupinsko, zagovor pa so opravljali individualno (naslovi: Popravilo zavornega sistema, Priprava vozila za tehnični pregled ali Zagon motorja in priprava za vžig).

Kandidati iz več oddelkov, ki so opravljali zagovor pred isto izpitno komisijo istega dne, so morali priti ob isti uri, zato so nekateri čakali na zagovor več ur. Smiselno bi bilo pripraviti razpored pristopa k zagovoru za manjše skupine kandidatov. Vprašanja na zagovorih so bila v veliki meri vezana na storitev, pri nekaterih kandidatih in predvsem nekaterih ocenjevalcih pa zelo vezana na strokovno teoretično znanje in na splošno strokovno področje.

Izkazovanje obvladovanja poklicnih in splošnih kompetenc je vezano na posamezno izpitno nalogo in posamezne kandidate, zato je celostno obvladovanje vzorčne skupine na spremljavi težko ocenjevati in povprečna ocena nima vrednosti. Vseh navedenih kompetenc izpitna komisija ni ugotavljala pri nobenem kandidatu, poleg tega pa je nesmiselna tudi ocena ravni obvladovanja iz posameznih vsebinskih sklopov.

Podobno je na zaključnem izpitu težko ugotavljati razvite integrirane ključne kvalifikacije, predvsem, kjer tega ne spremlja komisija. Izkazovanje razvitih IKK bi bilo za takšno oceno treba predvideti pri načrtovanju izpitnih nalog in določiti način spremljanja. Elementov projektne dela pri zagovoru ni bilo mogoče prepoznati. Kandidati s KUP so izvajali zaključna dela individualno ali skupinsko, zagovori pa so potekali individualno.

Kandidati z individualno učno pogodbo so praktični del ZI – storitev opravljali pri delodajalcu, pri katerem so bili na praktičnem usposabljanju z delom. Predsednik izpitnega odbora kandidatov ni seznanjal o ničemer, razvidno je bilo zanašanje na informiranje s strani šole. O izbranih individualnih izpitnih delih ni bil izdan noben sklep, kljub možnosti, da predlagajo naslove tem kandidati sami. Takšne predloge je odobril nadzorni učitelj. Tudi nalogo izpitnega odbora za možnost opravljanja pripravljanih del za praktični del ZI je prevzel nadzorni učitelj pri obisku kandidata pri delodajalcu. Delo izpitnega odbora je v celoti prevzel organizator praktičnega izobraževanja na šoli, ki je bil hkrati tudi nadzornik pri opravljanju storitev, določila pa ga je šola in ne izpitni odbor. Izpraševalec na zagovoru je bil

nadzorni učitelj, kar je smiselno, vendar ni skladno s pravilnikom. Izpitne naloge so bile izbrane individualno, zato so tudi zagovori potekali individualno.

Marija Šibanc,
višja področnih skupin

5.5. Poročilo o spremljanju zaključnega izpita v novem programu Avrokaroserist

Izvedbo zagovora v sklopu druge izpitne enote zaključnega dela kot storitve z zagovorom smo spremljali na eni od dveh šol, na katerih kandidati v spomladanskem roku zaključujejo šolanje po programu Avtokaroserist, in sicer SPSŠ Bežigrad v Ljubljani. Zagovor je potekal v eni od učilnic v šolskih delavnicah tako za dijake s kolektivno, kot dijake z individualno učno pogodbo.

Kandidati za avtokaroseriste so večinoma izbrali naloge iz področja avtokleparskih storitev, manj iz področja avtoličarskih storitev. Naslovi nalog z navodili za izvedbo zaključnega dela in kriteriji za ocenjevanje - točkovnikom so objavljeni na spletni strani šole. Nekatere naloge so bile kot naloge za skupinsko delo treh dijakov zelo enostavne (npr.: Zamenjava vetrobranskega stekla), poleg tega so bile naloge posameznikov pri načrtovanju nalog in opravljanju storitve slabo razdeljene. Nekateri kandidati so opravljali naloge individualno (naslovi: Ravnanje blatnika, Priprava sestavnih delov vozila za lakiranje ali Priprava karoserijskih in plastičnih delov za ličanje ter enak naslov kot naloge za skupinsko delo treh dijakov: Zamenjava vetrobranskega stekla).

Vsi kandidati, ki so opravljali zagovor pred isto izpitno komisijo istega dne, so morali priti ob isti uri, zato bi bilo smiselno pripraviti raspored pristopa k zagovoru za manjše skupine kandidatov. Vprašanja na zagovorih so bila v veliki meri vezana na storitev, pri nekaterih kandidatih in predvsem nekaterih ocenjevalcih pa tudi deloma na splošno strokovno področje. Izkazovanje obvladovanja poklicnih in splošnih kompetenc je vezano na posamezno izpitno nalogo in posamezne kandidate, zato je celostno obvladovanje vzorčne skupine na spremljavi težko ocenjevati in povprečna ocena nima vrednosti. Vseh navedenih kompetenc izpitna komisija ni ugotavljala pri nobenem kandidatu, poleg tega pa je nesmiselna tudi ocena ravni obvladovanja iz posameznih vsebinskih sklopov. Podobno je na zaključnem izpitu težko ugotavljati razvite integrirane ključne kvalifikacije, predvsem kjer tega ne spremlja komisija. Izkazovanje razvitih IKK bi bilo za takšno oceno treba predvideti pri načrtovanju izpitnih nalog in določiti način spremljanja.

Zagovor je potekal za skupinske naloge za vse kandidate skupaj, pri čemer so izmenoma odgovarjali na vprašanja. V takšnih primerih je vprašljiva objektivnost ocenjevanja kot priznavanje ocene skupinskega zaključnega dela posameznikom, saj imajo v spričevalu vsak svojo oceno. Včasih je ocena oblikovana tudi glede na vtis, ki si ga je o posamezniku učitelj pridobil pri pouku v času izobraževanja.

Mnenje vodje področnih skupin za strojništvo, metalurgijo in rudarstvo:

Zaključni izpiti so se v spomladanskem roku 2008 izvajali pretežno še po starem Pravilniku o zaključnih izpiti v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju, pri čemer so bile pri izvedbi prisotne vse značilnosti, na katere smo opozorili že v spremljavah v preteklih letih in so večinoma neskladne s pravilnikom, ali pa pomanjkljivo izvedene aktivnosti glede na pravilnik (izpitni odbori se skoraj ne sestajajo, člani izpitnih odborov so večinoma površno seznanjeni s pravilnikom in izpitnim redom, izpraševalci pri zagovoru zaključnega dela za kandidate z IUP so večinoma nadzorni učitelji, za individualna izpitna dela v večini primerov niso vloženi predlogi in izdani sklepi izpitnih odborov, delovni preizkusi se večinoma ne izvajajo. Več aktivnosti bi bilo potrebno nameniti tudi dogovorom o vodenju dokumentacije o izpitu (odpraviti odvečne zapise in prepisovanje ter skrbno posodobiti nabor nalog ter pripraviti ocenjevalne liste po potrebi s točkovniki). Točkovnik, ki ga je uporabljala izpitna komisija na šoli, kjer smo spremljali ZI, je preveč podroben oz. razdrobljen. Ocenjevalci predlog celostne ocene pretvarjajo nazaj v točke zaradi predpisanega načina zapisa, kar je nesmiselno.

V enem od preteklih let smo k spremljavi povabili tudi učitelje, da so lahko na eni od drugih šol spremljali izvedbo zaključnega izpita za isti program, kot so ga izvajali na svoji šoli kot člani izpitnega odbora. Škoda, da te pozitivne izkušnje učiteljem nismo omogočili v nadaljnjih letih.

Dobro bi bilo organizirati delavnice z izpitnimi odbori in predstavniki šol za pripravo nabora nalog za zaključna dela po posameznih programih ter za pripravo navodil in priporočil za izvedbo praktičnega dela ZI, vključno z navodili za dispozicije izpitnih nalog in upoštevanje specifik za kandidate z IUP. Smiselno bi bilo vključiti tudi pripravo oz. popravke in dopolnitve ocenjevalnih listov, ki se uporabljajo pri ocenjevanju praktičnega dela ZI.

Zaključna dela, ki jih izvaja skupina dijakov, niso v celoti domišljena, saj so naloge posameznikov slabo razdelane oz. razmejene. Ocenjevanju posameznika pri timskih izvedbah nalog bo potrebno nameniti več pozornosti, da bodo ocene odražale dejansko znanje in usposobitev konkretnega kandidata.

Pri možni izbiri različnih izpitnih nalog, ki ne izkazujejo vseh oz. celostnih poklicnih kompetenc poklicne izobrazbe, ki jo kandidat z opravljenim zaključnim izpitom pridobi, bi bilo smiselno v prilogi k spričevalu zapisati tudi naslove izbranih in izvedenih zaključnih del.

Marija Šibanc,
višja področnih skupin

5.6. Zaključni izpit iz Slovenščine

»Ni velikega talenta brez velike moči volje,« so Balzacove besede, ki so nas spremljale ves čas izobraževanja prve generacije dijakov, ki je pridobivala znanje, spretnosti, sposobnosti in razvijala svoje osebne lastnosti v okviru programa Mehatronik operater ter ga uspešno zaključila junija 2008.

Slovensko poklicno in strokovno izobraževanje je v zadnjem času deležno številnih reform, saj se mora hitro in učinkovito odzivati na gospodarske, tehnološke, organizacijske in socialne spremembe, ki jih zahteva dinamična Evropa.¹

Le ustvarjalni, odgovorni, kritični, motivirani in prilagodljivi posamezniki, ki bodo znali spremembe obvladovati, sooblikovati in izkoriščati sebi v prid, se bodo lahko spopadali z nenehnimi spremembami, težavami in novimi izzivi.

Pevec Grm pravi, da je »ključ do sooblikovanja prihodnosti« vseživljenjsko učenje, v ospredje pa postavlja razvojni model, ki učenje in pouk vidi kot spodbudo za krepitev možnosti posameznika, da bi se ta bolje znašel v vedno bolj zapletenem svetu.²

Ena izmed temeljnih zmožnosti, ki bo posamezniku pomagala pri uspešnem vključevanju v družbo, zaposljivosti in osebnem napredku, je zagotovo sporazumevalna zmožnost v maternem jeziku.

Zato bomo v nadaljevanju predstavili zaključni izpit iz slovenščine, ki smo ga izvedli junija 2008 na Šolskem centru Celje. Spregovorili pa bomo tudi o pripravi dijakov na zaključni govorni nastop, vezan na delovni problem.

5.6.1 Cilji zaključnega izpita³

Cilji zaključnega izpita iz slovenščine uresničujejo tako splošne kot tudi operativne cilje, določene z Izhodišči za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 99. seji dne 15. 2. 2007.

Splošni cilji so:

- v skladu s cilji pouka omogočiti doseganje čim višje ravni ustreznega, razumljivega, pravilnega in učinkovitega ustnega in tudi pisnega sporazumevanja;
- zagotoviti standard sporazumevalne zmožnosti, potrebne v poklicem okolju in v širši družbeni skupnosti;

¹ Povzeto po Janez Kolenc idr. (2008): Kakovost poklicnega in strokovnega izobraževanja – normativne in strokovne podlage. Ljubljana: Pedagoški inštitut. 36.

² Povzeto po: [http://www.cpi.si/files/userfiles/Datoteke/Publikacije/SPODBUDE_OKTOBER_2005_SCREEN%20\(2\).pdf](http://www.cpi.si/files/userfiles/Datoteke/Publikacije/SPODBUDE_OKTOBER_2005_SCREEN%20(2).pdf)

³ Povzeto po Izpitnem katalogu za zaključni izpit (Slovenščina) (2007). ZRSŠ.

Operativni cilji so:

- dijak s pisnim delom dokaže razumevanje prebranega neumetnostnega besedila in zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila;
- s pogovorom na ustnem delu zagovarja svoj pisni izdelek (utemelji svoje odgovore, prepozna napake, jih popravi in utemelji popravke);
- izrazi in utemelji svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnega besedila;
- pripravi in izpelje govorni nastop, ki je vezan na delovni problem, s katerim se je dijak soočil v realnem delovnem okolju.⁴

5.6.2 Zgradba zaključnega izpita

Zaključni izpit v srednjem poklicnem izobraževanju programa Mehatronik operater je bil v šolskem letu 2007/2008 organiziran tako, da je bila v njegovem okviru izpitna enota slovenščina dvodelna.

Pisni del je obsegal:

- branje neumetnostnega besedila;
- pisno razčlenjevanje neumetnostnega besedila;
- tvorjenje (pisanje) neumetnostnega (uradovalega) besedila.

Ustni del izpita je obsegal:

- zagovor pisnega dela izpita;
- pogovor o prebranem književnem besedilu;
- pogovor ob odlomku na izpitnem listu;
- govorni nastop predstavitve zaključne projektne naloge.

Deli so bili izpeljani časovno ločeno. Dijaki so opravljali prvi del in del drugega v februarju 2008, torej preden so odšli opravljat praktični del izobraževanja k različnim delodajalcem, od koder so se vrnil k zaključnemu izpitu v juniju 2008. Takrat je tudi potekal del ustnega izpita enote slovenščina, in sicer govorni nastop predstavitve zaključne projektne naloge.

5.6.4 Vrednotenje in ocenjevanje

Pisni izdelek je bil vreden 50 točk, in sicer:

⁴ Izpitni katalog za zaključni izpit (Slovenščina) omenjenega cilja ne navaja. Na naši šoli smo menili, da je potrebno zaključni izpit izpeljati drugače, kot smo bili vajeni, saj smo se ne nazadnje tri leta trudili, uporabljali različne metode in oblike dela, da bi dijake čim bolj pripravili na delo v realnem okolju. K temu je bil v veliki meri usmerjen tudi pouk slovenščine, zato se nam je zdelo prav, da na zaključnem izpitu ocenimo tudi dijakov govorni nastop predstavitve zaključne projektne naloge.

- razčlemba prebranega neumetnostnega besedila (38 točk);
- pisanje neumetnostnega besedila (12 točk).

Razčlemba neumetnostnega besedila je upoštevala pomensko, pragmatično, besedno-slovnično in tvarno raven.

Ustni del je bil prav tako vrednoten s 50 točkami, in sicer:

- **jezik** (15 točk) - zagovor pisnega dela je vključeval utemeljevanje rešitev, popravljanje napak in utemeljevanje popravkov;
- **književnost** (15 točk) je obsegala glasno branje, izražanje razumevanja odlomka književnega besedila in utemeljevanje razumevanja.

Kultura govora, znotraj katere smo ocenjevali dijakovo aktivno sodelovanje v pogovoru in upoštevanje govornega položaja ter tvorjenje razumljivega in jezikovno pravilnega besedila, je bila sestavni del tako jezika kot književnosti.

Dijake smo pri pouku slovenščine usposabljali za učinkovito, predvsem govorno, vendar tudi pisno sporazumevanje v najrazličnejših okoliščinah, zato smo jih sistematično pripravljali na samostojno govorno nastopanje.⁵

Govorni nastop, vezan na delovni problem, je bil ovrednoten z 20 točkami.⁶

Dijak je potreboval za uspešno opravljen zaključni izpit 50 točk. Potrebno pa je tudi povedati, da so vsi dijaki, ki so pristopili k zaključnemu izpitu, bili uspešni.

5.6.5 Priprava na govorni nastop zaključne projektne naloge

V naslednjem sestavku bi želeli podrobneje spregovoriti o pripravi na govorni nastop zaključne projektne naloge, ki so ga dijaki opravili junija 2008 in tako zaključili svoje poklicno izobraževanje po programu Mehatronik operater.

Svoje sporazumevalne zmožnosti govornega nastopanja so dijaki urili sistematično tako pri pouku slovenščine, na predstavitvah rezultatov projektne dela kot v okviru integriranih vsebin pri strokovnih predmetih.

- **Slovenščina – pot do uspešnega mehatronika ali le »nujno zlo«?**

Slovenščina je kot učni predmet pomembna za razvoj dijakove sporazumevalne zmožnosti, posebej pri predstavitvi njegovega znanja stroke. Dijak tako razvija zavest o slovenščini kot

⁵ Podrobneje bomo o pripravi na ta del zaključnega izpita spregovorili v nadaljevanju.

⁶ Merila za vrednotenje govornega nastopa smo natančno izdelali. Pri tem nam je bil v pomoč tudi sestavek Poskusna izvedba prilagojenega zaključnega izpita v šolskem letu 2006/2007 – Zaključni izpit iz slovenščine. Zupanc, Breda idr. (2007): Zaključni izpiti v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja. Ljubljana: CPI. Prav tako nam je omenjeno delo pomagalo pri izdelavi predstavljenega koncepta zaključnega izpita.

maternem in državnem jeziku ter se zaveda pomembne vloge slovenskega jezika v svojem osebnem in družbenem življenju. Eden izmed pomembnih ciljev pouka slovenščine je torej, da dijak razvije pozitiven odnos do slovenskega jezika.⁷

Tako pouka slovenščine dijak ne dojema več kot »nujno zlo«, ampak v njem vidi možnost za svoj osebni napredek. Seveda pa do takšnega spoznanja ne pride takoj, zato je potrebno sistematično razvijanje sporazumevalne zmožnosti, ki je v »službi« jezika stroke, v našem primeru mehatronike. Dijak mora s pomočjo učitelja sam doumeti in se zavedati, da mu boljše obvladovanje slovenščine omogoča lažje in uspešnejše izražanje njegovih misli, občutja, hotenja in ustvarjalnosti.

- **Učitelj dijaku mentor**

V kompetenčno naravnem pouku se spremeni tudi vloga učitelja, ki vedno bolj prevzema vlogo mentorja oz. moderatorja. Ta nudi podporo dijakovemu učenju in v središče učenja postavlja aktivno učenje. Dijaki so namreč odgovorni za svoje učenje. Nikakor pa ne smemo pozabiti na vzgojo, zato učitelj pazljivo oblikuje odnos z dijaki na osnovi profesionalne avtoritete, enakosti, pravičnosti, predvsem pa spoštovanja.⁸ Učitelj se uči skupaj z dijaki, saj se mora seznaniti s stroko vsaj do te mere, da spozna življenje in delo svojih dijakov v realnem delovnem okolju.

- **Timsko delo – zgolj iluzija ali velik izziv?**

Sedanja družba in čas sta timsko delo postavila za pogoj obstoja sodobnega človeka. Človek posameznik že dolgo ni več zmožen obstajati in delovati mimo drugih. Če torej šola pripravlja za življenje, mora to dejstvo ne le upoštevati, ampak tudi sistematično vzgajati in izobraževati za preseganje le-tega.⁹

Zato smo prav timsko delo, ki je koristno, kadar se za uspešno reševanje kompleksnih nalog oz. problemov zahteva sodelovanje več strokovnjakov, postavili v središče vzgojno-izobraževalnega procesa. V našem PUZ-u si brez timskega dela nismo znali predstavljati vzgojno-izobraževalnega procesa. Vsak teden smo imeli tri leta na urniku določeno uro za usklajevanje, medpredmetno povezovanje in timsko načrtovanje pouka. Naše vodilo so bile ravnateljve besede »vsi vse vemo«. Tako smo načrtovali tudi pouk slovenščine, predvsem tisti del, ki je obsegal razvoj dijakove sporazumevalne zmožnosti, vezane na stroko, npr. predstavitev naprave, poročanje o delu v realnem okolju, uradni pogovor ...

- **Medpredmetno povezovanje in integrirane ure sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa**

Če želimo pripraviti dijake na kakovostno življenje in vseživljenjsko učenje, povečati kakovost in trajnost znanja, potem je medpredmetno povezovanje to, kar potrebujemo. V medpredmetnih povezavah morajo biti jasno prepoznavni cilji drugih predmetov. Učitelj

⁷ Povzeto po Katalogu znanja za Srednje poklicno izobraževanje (Slovenščina). ZRSS, 2008.

⁸ Projekt Leonardo da Vinci QualiVET – Razvijanje in zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju v strojništvu v povezavi s trgom dela. (2007)

⁹ Razdevšek-Pučko (1996): Timsko delo učiteljev - odgovor na potrebe današnje in jutrišnje šole? Vzgoja in izobraževanje 5.

poskuša določeno vsebino ali problem podati ali obravnavati čim bolj celostno – isti problem poskuša osvetliti z različnih vidikov. Medpredmetno povezovanje torej pripomore k usklajenemu obravnavanju sorodne učne snovi, integracija pa omogoča istočasno reševanje enega problema z vidika različnih področij. Pouk slovenščine se je v prvem in drugem letniku 1 uro na teden izvajal integrirano v sklopu strokovnih vsebin, predvsem tehniškega komuniciranja in projektnega dela. Tako so imeli dijaki v 1. letniku tri ure pouka na teden določene z urnikom in eno integrirano uro, vzeto iz odprtega kurikula, ki smo se ga posluževali tudi v 2. letniku (dve uri na urniku in ena integrirana). V tretjem letniku pa integracij nismo predvideli, čeprav so izkušnje pokazale, da bi dodatna ura še kako prav prišla. Sprva so dijaki integriran pouk dojemali kot nekaj »nenavadnega«, saj sva bila v razredu dva učitelja. Kasneje pa so prav s pomočjo integracij začeli spoznavati pomen slovenščine za njihovo poklicno življenje.

- **Projektno delo – »modna muha« ali izboljšanje pouka?**

Projektno delo je postalo stalna oblika pouka prve generacija mehatronikov operaterjev. Projektne aktivnosti smo skrbno načrtovali in izvajali, v prvih dveh letih v okviru projektnih tednov, v tretjem pa v sklopu projektnega dela, vezanega na zaključno projektno nalogo.¹⁰ Vsak dijak je moral svoje delo tudi predstaviti pred svojimi sošolci, učitelji in starši. Dijaki so bili v prvem letniku pri predstavitvah prestrašeni, saj niso bili vajeni govornega nastopanja, zato so si pomagali s plakati, opornimi točkami in drugimi predlogami. Postopno so svoje sporazumevalne zmožnosti razvili do te mere, da so v tretjem letniku predstavili svoje zaključno projektno delo (predstavitev naprave in postopek dela) popolnoma suvereno, upoštevajoč vsa načela uspešnega sporazumevanja. Seveda ne smemo pozabiti na številne analize, ki so sledile po predstavitvah oz. govornih nastopih. Dijaki so vedno najprej sami ovrednotili svoj nastop, nato so podali svojo oceno še sošolci in zadnji še učitelj oz. učiteljica. V drugem letniku so dijaki ocenjevali nastope svojih sošolcev po vnaprej določenih kriterijih, npr. opazovali so mimiko, glasnost govorjenja, uporabo mašil, upoštevaje ustrezne socialne zvrsti ... Tako so vedno boljše govorno nastopali, saj so sistematično urili in vrednotili svoje govorne nastope.

- **Dijak, pripravljen na »dinamičen in zapleten svet«**

Projektno delo, medpredmetne povezave, integriran, predvsem pa kompetenčno zasnovan pouk so tisti dejavniki, ki zagotovo vodijo k oblikovanju posameznika, ki bo pripravljen na nenehne spremembe sodobnega sveta in na vseživljenjsko učenje. Tu pa nikakor ne smemo pozabiti na vzgojo. Učitelji se premalo zavedamo, da vzgajamo prav s svojim zgledom. Z uspešno opravljenim zagovorom zaključne projektne naloge so dijaki dokazali, da so sposobni samostojno govorno nastopati, ob tem so poglobili zavest o slovenščini kot maternem in državnem jeziku, hkrati pa spoznali pomen razvoja sporazumevalne zmožnosti za njihov poklic.

¹⁰ V prvem letniku so imeli dijaki tri projektne tedne: Z mehatroniko v novo tisočletje, Poklici nekoč in danes ter Eko teden, v drugem pa enega z naslovom Električna energija. V nadaljevanju so dijaki izdelali magnetna zapirala, ki so varovala računalniško opremo v njihovi učilnici, v tretjem letniku pa so napravili sortirno-pakirni stroj.

To je dokaz, da smo bili na pravi poti, in je spodbuda za nadaljnje delo z mladimi.

Simona Črep, prof.

Šolski center Celje – Srednja šola za strojništvo in mehatroniko

6. SKLEPNE MISLI

Zaključni izpit spomladanskega roka 2007/2008 v programih Mehatronik operater, Avtoserviser, Avtokaroserist, Grafični operater in Frizer je potekal na različnih šolah različno. To pomeni tako glede terminov izpeljave ZI kot tudi praktičnih rešitev združevanja IE strokovno-teoretičnega znanja in zaključnega projektne dela za zagovorom (izdelka ali storitve). Več negotovosti smo pri neposrednem spremljanju lahko opazovali pri programu Mehatronik operater: bila sta dva izpraševalca – eden za elektotehniški del, drugi za strojniškega, ali pa so dijaki opravljali zaključno delo samo iz ene stroke (ali elektro ali strojne) in nato tudi zagovarjali samo svoj izdelek, izpraševalec pa je bil učitelj ustrezne stroke.

Tudi glede kvalitete izkazanega znanja na ZI smo lahko spremljali zelo različne skupine. V izobraževanje za poklic vstopajo dijaki z zelo različnim predznanjem in uspešno opravljen izpit dijakov s šibkejšim predznanjem je gotovo rezultat vidnega napredka dijakov v vseh ciljnih izobraževalnega programa.

6.1. Priprave na ZI

Priprave na ZI so po oceni dijakov potekale večinoma dobro, saj je odstotek pozitivnih odgovorov na vprašanja o zagotavljanju možnosti dijakov za sodelovanje pri pripravah, kot to določa Pravilnika o ZI, relativno visok (90 %). Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da priprav niso bili deležni vsi dijaki in da je delež priprav na ZI v okviru stroke prenizek (pod 90 %). Prav tako bi bilo v prihodnje treba posvetiti več pozornosti informiranju dijakov o tem, katera znanja so usvojilo dobro, katera pa morajo izboljšati in tudi o tem, kakšno znanje morajo izkazati za doseganje posameznih ocen. Čeprav je na vprašanje o pripravah na ZI odgovorilo zelo malo članov ŠIK, saj niso vsi pripravljali dijakov na ZI, pa vendar se odstotek enakih odgovorov, kot smo jih navedli pri dijakih le kaže, da podobno priprave ocenjujejo tudi učitelji, čeprav v nekoliko višjem odstotku pozitivnih odgovorov – pod 50 % jih je odgovorilo, da so dijakom nudili informacije o kvaliteti njihovega znanja ter o kriterijih za doseganje posameznih ocen.

Ocena potrebnega časa za priprave dijakov na ZI je bila v nad 80 % označena kot ustrezna, nekaj nad 10 % jih meni, da temu ni bilo tako.

Dijaki se na ZI pripravljajo različno. Učbenike uporabljajo pogosteje pri tistih predmetih, pri katerih se tudi pri pouku iz njih več učijo (npr. slovenščini).

Glede na slabo funkcionalno pismenost in obvladovanja ključnih kompetenc dijakov triletnih programov bi bilo dobro razmisliti o načrtnem spodbujanju uporabe pisnega gradiva, predvsem učbenikov, pri pouku stroke. Znano je namreč prepogosto zmotno prepričanje, da je zviševanje ravni pismenosti v šoli zgolj v domeni slovenščine.

6.2. Potek ZI

Način izbire teme za zaključno delo je bil na šolah zelo različen – od tega, da so dijaki lahko temo predlagali sami, ali so jo izbrali s seznama predlaganih tem do tega, da je teme dijakom določila šola.

Tri četrtine dijakov je zaključno delo opravljalo samostojno (velika večina je bila namreč v programu Frizer), kar pogoste pa so bile skupinske oblike dela. Pri teh pa smo tudi ob neposrednem spremljanju izpita lahko ugotavljali zelo različne ravni znanja in osebnega prispevka pri skupinski nalogi. Temu delu bi morali v prihodnje namenjati veliko več pozornosti, predvsem glede delegiranja odgovornosti posameznega dijaka za njegov del naloge, da je lahko tudi ocena zaključnega dela posameznika bolj trdna.

V tričetrtinskem deležu so dijaki pritrdilno odgovorili tudi na vprašanje, ali so bili kriteriji za ocenjevanje na ZI razumljivo predstavljeni pred ZI. Enak delež dijakov pritrdilno odgovarja na vprašanje, ali so učitelji na ZI ocenjevali po pred izpitom predstavljenih kriterijih. Tudi temu delu ZI bi bilo potrebno posvetiti več pozornosti pri učiteljih in pri dijakih – poznavanje kriterijev in doslednost pri upoštevanju le-teh.

ŠIK so izpit vodile zelo različno – razlike so bile vidne tako med šolami kakor tudi med programi. Če si pri tem lahko dovolimo holistično oceno glede na neposredno spremljanje ZI, upošteva tako regulativo kot pristop, bi lahko podelili ocene od odlično do neustrezno. To pa je ocena, ki institutu zaključnega izpita jemlje težo glede upravičenosti ZI nasploh in seveda ne nazadnje zaradi vzgojnega vidika izobraževalnega procesa, katerega zaključek je. ZI pomeni dijaku zrelostni izpit; tudi zaradi tega bi mu morali učitelji nameniti dovolj tehtnosti in ustrezno raven slovesnosti.

Člane ŠIK smo poprosili, da med zapisanimi trditvami ocenijo raven zahtevnosti znanj, ki so jih morali dijaki izkazati na ZI. Najpogostejši odgovor je bil, da so bila dijakom zastavljena vprašanja, ki pokrivajo strokovna vsebinska področja in se nanašajo na izpitno nalogo, raven zahtevnosti vprašanj pa so najpogosteje uvrstili na raven uporabe v dijakom znanih okoliščinah (45,5 %), druga najpogostejšo raven znanja pa pomenijo vprašanja, ki zahtevajo odgovore na ravni znanja in razumevanja. (40 %). Če si tudi v tem delu lahko dovolimo holistično oceno opredelitev članov ŠIK glede drugih, neprimerno zahtevnejših ravni znanja, moramo izpostaviti, da so nekatere ocene zelo nekritične in da izražajo tudi nepoznavanje taksonomskih stopenj. Pri tem seveda ne smemo trditve posploševati na vse učitelje, je pa takšna ugotovitev med drugim tudi pokazatelj večje ali manjše ustreznosti ocenjevanja ravni znanja dijakov na ZI.

V tretjinskem deležu odgovorov so člani ŠIK ocenili povezavo med predmetom oz. vsebinskim sklopom, ki ga poučujejo, in zaključnim delom ter zagovorom le-tega. Pokritost večine ciljev je potrdilo 56 % članov, nad polovico ciljev pa skupaj kar 81 % članov.

Mnenja članov ŠIK o novem konceptu ZI so deljena. Rezultati odgovorov so vredni resnega premisleka. Gotovo pa se bo število (43,3 %) neopredeljenih v naslednjih letih spremenilo, ko bodo sodelovali pri zaključevanju več generacij dijakov. Nasprotno namreč dijaki menijo, da pri izpitu za naslednje generacije ne bi predlagali nobene spremembe, nekateri pa so bili zelo kritični, vendar so se kritike nanašale na priprave ter na učitelje, ne pa na zasnovo ZI.

Na celoten izobraževalni proces, tudi ZI, smo želeli pogledati tudi z vidika doseganja ravnih kompetenc dijakov, ki so potrebne za uspešno delo v njihovem poklicu. Te zahtevajo doseganje določene ravni znanja, usvojene spretnosti in razvite sposobnosti. Ker menimo, da so opredelitve članov ŠIK vredne resnega premisleka za nadaljnji razvoj celotnega koncepta vzgojnega in izobraževalnega dela z dijaki, tabelo še enkrat izpostavljam med temi zaključki analize.

Tabela 40: Dijaki na ZI ne morejo izkazati nekaterih pomembnih elementov poklicne usposobljenosti

Kaj od naštetega menite, da dijaki ne morejo izkazati v dovolj veliki meri?	f	f%
širše poklicne usposobljenosti,	28	50
uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,	22	39,3
varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,	11	19,6
spretnosti pri opravljanju dela,	12	21,4
odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,	16	28,6
razvitih lastnih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,	15	26,8
dobrega obvladovanja govornega in pisnega sporazumevanja pri delu/v svoji stroki,	19	33,9
in drugo:	3	5,4

Ker smo podobno vprašanje zastavili tudi mentorjem dijakov na PUD, je na tem mestu prav izpostaviti tudi njihove odgovore za neposredno primerjavo obeh tabel

Tabela 41: Dijaki na ZI ne morejo izkazati nekaterih pomembnih elementov poklicne usposobljenosti

Dijaki ne morejo izraziti:	f	f%
širše poklicne usposobljenosti,	13	52
uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,	10	40
varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,	1	4
spretnosti pri opravljanju dela,	8	32
odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,	14	56
razvitih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,	8	32
in drugo:	3	12

Nizki odstotki odgovorov na vsebinsko zahtevna in tehtna vprašanja lahko pomenijo vsaj dvoje: da na takšna vprašanja člani ŠIK nimajo časa odgovarjati, ali pa da s tem izražajo tudi svoje nezadovoljstvo. Gotovo je tudi res, da so jih takšna vsebinska vprašanja presenetila nepripravljene. Še posebej je ocenjevanje sposobnosti (v kar se vključujejo tudi osebnostne lastnosti dijaka) posameznika za opravljanje poklica tisto področje, ki ga sicer vsi priznavajo kot izredno pomembnega za dobro opravljanje dela in zadovoljstvo v poklicu, pa vendar ga nikoli ne ocenjujemo, ker nimamo izdelanih kriterijev za to.

Preseneča tudi neverbalno izražanje nezadovoljstva članov ŠIK, in sicer s prečrtavanjem, klicaji ... na mestih, kjer bi naj zapisali odgovor. To ponovno kaže nezadovoljstvo dela članov ŠIK oz. učiteljev. Sklepamo lahko, da pomanjkanje odgovorov prav tako podpira izražanje nezadovoljstva.

7. PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik za mentorje:



Datum: 20. 5. 2008

VPRAŠALNIK ZA MENTORJE

ZAKLJUČNI IZPITI 2008

Spoštovani!

Na Centru RS za poklicno izobraževanje smo za mentorje praktičnega usposabljanja dijakov pri delodajalcih pripravili vprašalnik o zaključnih izpiti.

Pri krepitvi sodelovanja med šolami in delodajalci nam bodo v veliko pomoč vaši odgovori in izražena mnenja v vprašalniku, ki je pred vami. Prosimo vas, da pri vprašanjih preberete navodilo, da odgovorite na vsa vprašanja in da ste pri utemeljevanju odgovorov čim bolj konkretni.

Podatke bomo varovali v skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS 86/2004)!

1. Dijak/i, katerega/ih mentor ste bili, so bili iz programa:

- a) Avtoserviser
- b) Avtokaroserist
- c) Mehatronik operater
- d) Grafični operater
- e) Frizer

2. Kdo vas je seznanil s potekom zaključnega izpita?

- a) Šola
 - b) OZS
 - c) GZS
 - d) Drugi
-

3. Kako vas je šola seznanila z informacijami o zaključnem izpitu?

(Pri vsaki trditvi označite ustrezen odgovor.)

Seznanjenost delodajalcev z zaključnim izpitom	DA	NE
Šola nas je seznanila z roki zaključnega izpita.		
Šola nas je seznanila z nalogami zaključnega dela.		
Od šole smo prejeli navodila za spremljanje dijakov pri izdelavi zaključnega dela.		
S šolo smo sodelovali pri pripravi kriterijev za ocenjevanje na zaključnem izpitu.		
Šola nas je seznanila s kriteriji za ocenjevanje na zaključnem izpitu.		

4. Ali ste s šolo sodelovali pri pripravi dijakov na zaključno delo?

(Označite ustrezen odgovor in ga dopolnite.)

a) DA. Na kakšen način?

b) NE. Zakaj ne?

5. Označite, na kakšen način so bili dijaki pripravljani na opravljanje zaključnega izpita?

Priprave dijakov na zaključni izpit	DA	NE, ZAKAJ NE?
Delali smo podobne delovne naloge kot so predvidene na zaključnem izpitu.		
Dijakom sem predstavil seznam delovnih nalog, ki so v programu za zaključni izpit.		
Dijaki so imeli možnost posvetovanja in dodatne razlage.		
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo.		
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje, spretnosti in razvijejo sposobnosti.		
Dijake sem seznanil s kriteriji za ocenjevanje.		
Drugo (dopišite):		

6. Ali ste sodelovali pri zaključnem izpitu v šolski izpitni komisiji?

(Označite ustrezen odgovor.)

a) DA, kot član v šolsko izpitno komisijo sem bil imenovan.

b) DA, imenovan sem bil kot četrti član šolske izpitne komisije.

c) NE, bil sem povabljen k sodelovanju v izpitni komisiji.

d) NE, nisem bil niti imenovan niti povabljen, ker

7. Kaj vam pri vašem delu za pripravo dijakov na zaključni izpit povzroča največje težave? (Opišite.)

8. Ali ste pri svojem delu z dijaki pogrešali strokovno pomoč?

- a) Od šole
- b) Od Gospodarske zbornice Slovenije
- c) Od Obrtne zbornice Slovenije
- d) Drugo:

9. Dijak se za poklic praktično usposablja na šoli in pri delodajalcu. Ocenite, kakšen je vaš prispevek k celotni praktični usposobljenosti dijaka? (Na skali označite odstotek.)



Svojo oceno utemeljite:

**10. Kaj od naštetega menite, da dijaki na zaključnem izpitu ne morejo izkazati v dovolj veliki meri, je pa pomembno za njihovo uspešno delo v poklicu?
Dijaki ne morejo izraziti:**

- a) širše poklicne usposobljenosti,
- b) uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,
- c) varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,
- d) spretnosti pri opravljanju dela,
- e) odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,
- f) razvitih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,
- g) in drugo:

11. Kaj vi opazate, da dijaki znajo še bolje, kot lahko predstavijo, ali pa znajo premalo, a se na izpitu ne ugotavlja in tega zato tudi ne morejo predstaviti ...

12. Kaj je po vašem mnenju razlog ali ovira, da se ta znanja ne ugotovijo

--

13. Ali nameravate v vašem podjetju/servisu zaposliti dijake, katerih mentor ste bili, in so letos končali šolanje? (Označite in utemeljite svoj odgovor.)

a) DA. Koliko?

b) NE. Zakaj ne?

14. Ali ste že zaposlili katerega od vaših bivših dijakov?

a) DA

b) NE

15. Če ste odgovorili z DA, danes pa razmišljate o usposobljenosti za delo tega novega sodelavca, bivšega dijaka, katero od navedenih ocen bi mu danes prisodili pri navedenih kriterijih?

	Zadostno 2	Dobro 3	Zelo dobro 4–5
Vključenost v delovno okolje			
Strokovna znanja in usposobljenost			
Samostojnost pri delu			
Delovne navade			
Odnos do sodelavcev in nadrejenih			

Lepo se Vam zahvaljujemo za sodelovanje!

Priloga 2: Vprašalnik za dijake



Datum: 20. 5. 2008

VPRAŠALNIK ZA DIJAKE

ZAKLJUČNI IZPITI 2008

Spoštovani/-a dijak, dijakinja!

Na Centru RS za poklicno izobraževanje smo oblikovali vprašalnik, ki se nanaša na pripravo na ZAKLJUČNI IZPIT in potek le-tega.

Prosimo te, da pri vprašanjih prebereš navodila, da odgovoriš na vsa vprašanja in da si pri obrazložitvi odgovorov čim bolj konkreten.

Za sodelovanje se ti najlepše zahvaljujemo in ti v bodoče želimo veliko uspeha!

16. Navedi ime šole, na kateri si zaključil izobraževanje.

17. Katerega od naštetih programov si zaključil? (Označi ustrezen odgovor.)

- a) Avtoserviser
- b) Avtokaroserist
- c) Mehatronik operater
- d) Grafični operater
- e) Frizer

18. Ali ob zaključku izobraževanja meniš, da si se odločil za pravo poklicno pot?

- a) DA
- b) NE
- c) NISEM PREPRIČAN

19. Ali si zadovoljen z odločitvijo, da si se vpisal v ta program? (Obkroži oceno od 1 do 5, pri čemer pomeni 5 – Da, popolnoma sem zadovoljen in 1 – Ne, sploh nisem zadovoljen.)

5 4 3 2 1

20. Ali se nameravaš po zaključku izobraževanja zaposliti? (Označi en ustrezen odgovor.)

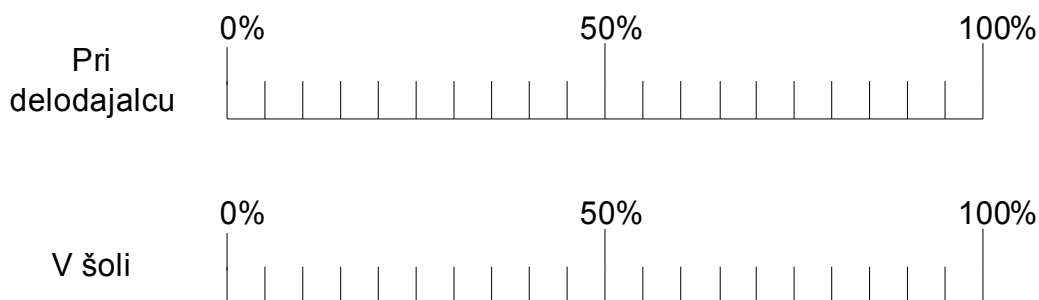
- a) DA, pri delodajalcu, kjer sem bil na praktičnem usposabljanju z delom.
- b) DA, vendar ne pri delodajalcu, kjer sem bil na praktičnem usposabljanju z delom.
- c) DA, vendar ne vem še kje.
- d) NE, ker bom nadaljeval izobraževanje.
- e) Drugo (*Napiši.*):

21. Ali meniš, da si se med izobraževanjem dobro usposobil za delo v svojem poklicu? (Označi en ustrezen odgovor in dopolni.)

- a) DA
- b) DELOMA (*Napiši, katera znanja, teoretična in/ali praktična, bi še potreboval.*):

c) NE (*Napiši, katera teoretična in/ali praktična znanja bi še potreboval.*):

22. Na spodnjih lestvicah z znakom X označi, kolikšen delež svoje praktične usposobljenosti za opravljanje poklica si pridobil:



23. Pri vsaki postavki označi, kako so na šoli potekale priprave na zaključni izpit.

Priprave na zaključni izpit	Slovenščina		Zaključno delo –			
			strokovni sklop		praktični sklop	
	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne
Delali smo naloge, kot so predvidene na zaključnem izpitu.						
Dobili smo seznam nalog za zaključni izpit.						
Seznaniли so nas z vsebino izpitnega kataloga.						
Naloge za zaključni izpit smo ponavljali in utrjevali.						
Imeli smo možnost posvetovanj in dodatnih razlag.						
Imeli smo priprave na zaključni izpit.						

Dobili smo povratno informacijo o tem, katera znanja naj izboljšamo.						
Dobili smo povratno informacijo o tem, kako naj izboljšamo znanje.						
Seznani so nas s tem, kakšno znanje moramo pokazati za posamezne ocene.						
Drugo (<i>Napiši kaj.</i>):						

24. Ali meniš, da so učitelji namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit? (*Pri vsaki postavki označi ustrezen odgovor.*)

	Da	Ne
Učitelji splošnih predmetov		
Učitelji strokovno-teoretičnih sklopov		
Učitelji praktičnega pouka		

25. Tvoja tema/naloga za zaključno delo je bila izbrana na naslednji način: (*Označi en ustrezen odgovor.*)

- a) Temo sem predlagal sam.
- b) Temo sem izbral iz seznama predlaganih tem na šoli.
- c) Tema je bila določena s strani šole.
- d) Drugo: _____

26. Izpitno delo sem opravljal:

- b) samostojno (sam),
- c) skupaj s še enim kandidatom,
- d) skupaj s še dvema kandidatom,
- e) skupaj z več kandidati v skupini (*Napiši, s koliko.*): _____

27. Ali so bili kriteriji za ocenjevanje pred zaključnim izpitom razumljivo predstavljeni? (*Pri vsaki postavki označi en ustrezen odgovor.*)

	Da	Deloma	Ne	Niso bili predstavljeni
Za slovenščino				
Za strokovnoteoretični del zaključnega izpita				
Za praktični del zaključnega izpita				

Priloga 3: Vprašalnik za člane šolskih izpitnih komisij:



Datum: 21. 5. 2008

VPRASHALNIK ZA ČLANE ŠOLSKIH IZPITNIH KOMISIJ

ZAKLJUČNI IZPITI 2008

Spoštovani!

Na Centru RS za poklicno izobraževanje smo za člane šolskih izpitnih komisij (v vprašalniku ŠIK) pripravili vprašalnik o zaključnih izpiti. Vaši odgovori in izražena mnenja nam bodo v veliko pomoč pri izdelavi zaključnega poročila o spremljanju izvajanja izobraževalnega v programih Avtoserviser, Avtokaroserist, Frizer, Grafični operater in Mehatronik operater.

Prosimo vas, da pri vprašanjih preberete navodilo, da odgovorite na vsa vprašanja in da ste pri utemeljevanju odgovorov čim bolj konkretni.

Podatke bomo varovali v skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS 86/2004)!

1. Pri zaključnem izpitu sem sodeloval v šolski izpitni komisiji (ŠIK) za:

(Možnih je več odgovorov, označite ustrezne.)

- a) prvo izpitno enoto (slovenščina),
 - b) drugo izpitno enoto (zaključno delo – izdelek oz. storitev),
- in sicer v programu:

2. Kakšna je vaša vloga v izpitni komisiji? (Možnih je več odgovorov, označite ustrezne.)

Sodeloval sem kot:

- a) predsednik
- b) član:
- c) tajnik
- d) izpraševalec/ocenjevalec
- č) mentor
- e) predstavnik strokovnih delavcev šole
- f) drugo (kaj):

3. Ali tudi poučujete programsko enoto, pri kateri ste sodelovali v ŠIK?

(Označite ustrezní odgovor.)

a) DA, kaj:

b) NE

4. Ali ste v okviru zaključnega izpita sodelovali pri:

(Pri vsaki postavki označite en odgovor.)

Sodelovanje pri	Da	Ne
- pripravi izpitnih pol pisnega dela slovenščine,		
- razpisu izpitnih nalog,		
- pripravi izpitne dokumentacije,		
- postavljanju kriterijev za ocenjevanje,		
- pripravi izpitnih vprašanj,		
- ocenjevanju?		

5. Ali bi pri zaključnih izpiti potrebovali več podpore naštetih partnerjev?

(Pri vsaki postavki označite en odgovor.)

	NE	DA	Kakšno podporo bi (še) potrebovali?
Delodajalcev			
Gospodarske zbornice Slovenije			
Obrtne zbornice Slovenije			
Ministrstva za šolstvo in šport			
Zavoda RS za šolstvo			
Centra RS za poklicno izobraževanje			
Vodstva šole			
Programskega učiteljskega zbora			
Drugo (dopišite):			

6. Ali ste sodelovali pri pripravi dijakov na zaključni izpit? (Označite ustrezne odgovore.)

a) DA, kot učitelj slovenščine

b) DA, kot učitelj praktičnega izobraževanja v delovnem procesu

c) DA, kot učitelj strokovnih vsebinskih sklopov

d) NE,

razložite:

Če ste odgovorili z NE, nadaljujte z vprašanjem št. 8!

7. Če ste odgovorili z DA, se v tabeli opredelite do trditev, navedenih pod Priprave na zaključni izpit.

Priprave na zaključni izpit	Da	Deloma	NE, zakaj ne?
Dijaki so delali podobne naloge kot so predvidene na zaključnem izpitu.			
Dijakom sem posredoval seznam nalog za zaključni izpit.			

Dijake sem seznanil z vsebino izpitnega kataloga.			
Z dijaki smo ponavljali ter utrjevali izpitne naloge.			
Dijakom so bile omogočene konzultacije, posvetovanje in dodatna razlaga.			
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, katera znanja naj izboljšajo.			
Dijakom sem nudil povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje.			
Dijake sem seznanil s kriteriji ocenjevanja.			
Priprave so bile dobro pripravljene in jim je bilo določeno dovolj časa.			
Drugo (<i>napišite kaj</i>):			

8. Ali ste pri zaključnem delu oz. storitvi in strokovnem zagovoru letošnjega zaključnega izpita prepoznali povezavo s predmetom oz. vsebinskim sklopom, ki ga poučujete v programu? (Označite ustrezni odgovor.)

- a) DA, povezavo sem prepoznal **za večino ciljev**.
- b) DA, povezavo sem prepoznal za **več kot polovici ciljev**.
- c) DA, povezavo sem prepoznal, vendar **za manj kot polovic ciljev**.
- d) NE, povezave **ni bilo zadosti**.
- e) NE, povezave z mojim področjem **sploh ni bilo**.
- f) NE, v programu ne poučujem.

9. Katera vrsta vprašanj je prevladovala na zaključnem izpitu?

(Pri vsaki postavki označite oceno od 1 do 5, pri čemer pomeni 5 – takšna vprašanja so zelo prevladovala in 1 – takšnih vprašanj ni bilo.)

Vprašanja na zaključnem izpitu	5	4	3	2	1
Dijakom so bila zastavljena vprašanja, ki zahtevajo odgovore do ravni znanja in razumevanja.					
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v dijakom znanih situacijah.					
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v novih situacijah.					
Vprašanja so zahtevala analizo situacije, problema in samostojno reševanje naloge.					
Vprašanja so zahtevala samostojno sklepanje in argumentiranje odločitev/trditev.					
Vprašanja so se nanašala na predstavitev dijakovih idej in izvirnih rešitev.					
Dijakom so bila zastavljena vprašanja, ki pokrivajo strokovna vsebinska področja in se nanašajo na izpitno nalogo.					
Dijakom so bila zastavljena vprašanja iz širšega strokovnega področja.					

10. Katere pozitivne spremembe vidite v novem zaključnem izpitu? (Odgovor vpišite v okvir.)**11. Katere negativne spremembe vidite pri novem zaključnem izpitu? (Odgovor vpišite v okvir)****12. Kaj menite o novem konceptu zaključnega dela? (Označite ustrezen odgovor.)**

- a) Dobra rešitev.
- b) Slaba rešitev.
- c) Sem neopredeljen.

Obrazložite svoj odgovor:

13. Ali menite, da je z novim zaključnim izpitom možno učinkovito preveriti poklicne kompetence? (Označite ustrezen odgovor.)

- a) Da
- b) Ne
- c) Sem neopredeljen.

Obrazložite svoj odgovor:

14. Kaj od naštetega menite, da dijaki na zaključnem izpitu ne morejo izkazati v dovolj veliki meri, je pa pomembno za njihovo uspešno delo v poklicu?

Dijaki ne morejo izraziti (*Označite, možnih je več odgovorov*):

- h) širše poklicne usposobljenosti,
- i) uporabe sodobnih tehnologij, virov in podatkov,
- j) varovanja lastnega zdravja in zdravja drugih,
- k) spretnosti pri opravljanju dela,
- l) odgovornega odnosa do delovnega mesta, narave in tuje lastnine,
- m) razvitih lastnih sposobnosti za uspešno delo v poklicu,
- n) dobrega obvladovanja govornega in pisnega sporazumevanja pri delu/v svoji stroki,
- o) in drugo:

15. Kar vi menite, da zanjo bolje, a se na izpitu ne ugotavlja, zato tega tudi ne morejo izkazati?

16. Kaj je po vašem mnenju razlog ali ovira, da se te vrste znanja ne ugotovijo?

Lepo se Vam zahvaljujemo za sodelovanje!